

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Eva KREPLOVÁ
Ženy a politika. Případová studie politické participace žen
v okrese Šumperk.

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Pavel Šaradín Ph.D.

OLOMOUC 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Ženy a politika. Případová studie politické participace žen v okrese Šumperk.“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Velké poděkování patří Doc. Mgr. Pavlu Šaradínovi Ph.D. za odborné rady a vstřícnost při zpracování této práce. Děkuji také pěti osloveným starostkám okresu Šumperk, které souhlasily s poskytnutím rozhovoru, bez jejichž pomoci by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mamince za její nekonečnou trpělivost a podporu.

OBSAH

Úvod.....	5
1. Teoretická část.....	11
1.1. Vymezení pojmu politická reprezentace	11
1.2. Historie a vývoj politické reprezentace	12
1.3. Typologie politické reprezentace	14
1.4. Deskriptivní reprezentace.....	16
2. Ženy a politika v České republice	18
2.1. Postavení žen v politice v průběhu času	18
2.2. Ženy v české politice po roce 1989	20
2.3. Ženy a politika, srovnání ve světě.....	26
3. Bariéry pro vstup do politiky.....	28
3.1. Institucionální bariéry	28
3.2. Individuální bariéry	30
3.3. Společenské bariéry	31
3.4. Intenzita institucionálních, individuálních a společenských bariér na komunální úrovni.....	33
4. Praktická část bakalářské práce	37
4.1. Vstup do politiky a problémy s ním spojené.....	37
4.2. Problémy v rodině	40
4.3. Lokální vs. vyšší úrovně politiky	44
4.4. Možnost vstupu do vyšších pater politiky: Ano, či ne?	46
4.5. Ženy v politice.....	48
Závěr	53
Seznam literatury a pramenů:	57
Seznam použitých zkratk, tabulek a grafů	64
Abstrakt.....	65
Abstract.....	66

Úvod

Čím dál častěji se v české společnosti řeší téma rovnosti žen a mužů. Ale nejen v České republice je tato problematika diskutovaným tématem. Nastolení rovnosti mezi ženami a muži je i jednou z hlavních priorit Evropské unie. Rovností se zabývá pracovní plán Evropské komise, který nese název Strategie pro rovnost žen a mužů (Evropská komise 2014). Rovnoprávnost pohlaví je v kontextu ČR dáována do souvislosti s různou problematikou, například postavení žen a mužů na trhu práce je velmi diskutovaným tématem. Ale rovnoprávnost žen a mužů v politice bývá upozaděna, i přes veškeré snažení především neziskových organizací.

Ale právě politika je velmi důležitým tématem, o které by se měl zajímat každý občan a každý občan by měl mít možnost být reprezentován v politické debatě. S vrcholnou politickou funkcí si spojujeme většinou muže. Podíváme-li se na českou politickou scénu tak se ani není čemu divit, protože ať už prezident, premiér či ministři důležitých resortů, všichni do jednoho jsou muži. I typickým představitelem obce je muž, středního věku s vysokoškolským vzděláním (Ryšavý 2011: 41). Pokud nahlédneme na tuto problematiku hlouběji, zjistíme, že i zbytek legislativních a exekutivních orgánů je v ČR složen převážně z mužů. Často se proto setkáváme s výrokem, že jsou ženy v politickém systému ČR značně podreprezentovány.

Předmětem zájmu této práce je problematika politické participace a reprezentace žen na české politické scéně, se zaměřením na ženy-starostky působící na komunální úrovni politiky. Tato práce je případovou studií okresu Šumperk. Okres Šumperk leží na severu Olomouckého kraje. Je druhým největším okresem z pěti, na které se tento kraj člení. Na celém území okresu se nachází 78 obcí, z nichž osm má statut města (ČSÚ 2013). V současné době žije v okrese Šumperk 122 752 obyvatel (ČSÚ 2014). Práce se zabývá obcemi, které se počtem obyvatel pohybují do dvou tisíc obyvatel. Analýza se nadále nezabývá těmito 14 obcemi: Bludov, Hanušovice, Libina, Loštice, Mohelnice, Nový Malín, Postřelmov, Rapotín, Ruda nad Moravou, Štítý, Šumperk, Velké Losiny, Vikýřovice a Zábřeh (ČSÚ 2014c). Z časového hlediska se práce zaměřuje na poslední troje volby do obecních zastupitelstev. Ty proběhly v letech 2006, 2010 a poslední komunální volby, se konaly na podzim roku 2014. Jedním z hlavních kritérií, dle kterých byly vybírány respondentky pro analýzu, byla právě délka jejich politického mandátu. Osloveny byly pouze ty starostky, které svůj mandát ve volbách 2014 obhájily již (minimálně) potřetí za sebou. Právě u těchto žen můžeme

řící, že mají dlouhodobý zájem o politiku a díky jejich volebním výsledkům je můžeme označit za velmi úspěšné komunální političky. V posledních komunálních volbách získalo post starostky celkem 16 žen, z toho hned šest už potřetí tento úřad obhájilo. Těchto šest žen se stalo výzkumným vzorkem, který je analyzován v praktické části této bakalářské práce. Vzhledem k velikosti vzorku ho nemůžeme považovat za reprezentativní. Hlavním cílem této bakalářské práce je identifikovat zásadní důvody, kvůli kterým úspěšné komunální političky působí na této nejnižší úrovni politiky a nepostupují do vyšších pater politiky, jak by se u takto zkušených političek dalo předpokládat. Erin Tolley označuje komunální politiku jako první krok, jako startovací pozici do vyšší politiky (Tolley 2011: 576). V práci je proto ověřována následující hypotéza. Která je formulována takto:

Politické zastoupení žen na české politické scéně je nízké. V jednotlivých úrovních politiky v České republice je zastoupení žen nerovnoměrné. V České republice nacházíme nepřímou úměrnost ve vztahu k této problematice, v čím nižších patrech politiky se pohybujeme, tím větší zastoupení žen zde najdeme. Postupem do vyšších pater politiky počet žen v zastupitelských orgánech klesá, přičemž nejméně ženy participují na národní úrovni politiky. Hlavním důvodem této nerovnoměrnosti je působení především individuálních a institucionálních bariér na komunální političky.

K verifikaci nebo falsifikaci stanovené hypotézy je použit kvalitativní výzkum. Výzkum založený na kvalitativní analýze je tzv. nenumerickým šetřením a interpretací sociální reality (Disman 2002: 285). Hlavním cílem kvalitativního výzkumu je objasnit realitu. Autorka chce pomocí výzkumné strategie proniknout do dané problematiky a co nejlépe pochopit, jaké jsou hlavní faktory, které ovlivňují politickou kariéru žen na místní úrovni. Respektive chce definovat faktory, které vedou starostky k setrvání na místní úrovni politiky. Právě z těchto důvodů se tato metoda jeví jako nejvhodnější možná výzkumná strategie.

Ovšem i kvalitativní výzkum má své nevýhody. Tento typ výzkumu pracuje s mnohem menším množstvím případů. Právě kvůli malému vzorku případů, kterým se kvalitativní výzkum zabývá, nemůžeme na základě jeho výsledků generalizovat na celou společnost. I celkové shromažďování dat, jejich následné zpracování a také interpretace zabere spoustu času, proto můžeme kvalitativní výzkum označit jako zdoluhavý a náročný (Průcha 2014: 107).

Na jaře tohoto roku, přesněji v březnu a dubnu 2015 autorka prostřednictvím e-mailu oslovila možné respondentky, které byly požádány o spolupráci na praktické části této

bakalářské práce. Osloveno bylo šest komunálních političek, které splňovaly kritérium úspěšné politické kariéry – minimálně potřetí za sebou v mandátu starostky obce. S rozhovorem souhlasilo pět z šesti oslovených starostek. Jedna z respondentek odmítla spolupráci. Důvody odmítnutí nebyly blíže upřesněny. Rozhovory tedy probíhaly s pěti starostkami individuálně prostřednictvím osobní schůzky. Po domluvě se rozhovory uskutečnily na pracovištích starostek – na jednotlivých obecních úřadech, aby se respondentky cítily pohodlně v domácím prostředí. Všechny uskutečněné rozhovory byly se souhlasem dotazovaných nahrávané a jejich délka se pohybovala v časovém rozmezí 15–30 minut. Veškeré audio záznamy ze zrealizovaných rozhovorů byly převedeny do textové podoby důkladným přepisem.

Rozhovory měly polostrukturovanou (polostandardizovanou) formu. Tento typ rozhovoru je charakteristický určitým scénářem rozhovoru s předem formulovanými otázkami. Schéma rozhovoru pomáhá autorovi k tomu, aby udržel rozhovor v širší výzkumu. Základem tohoto typu rozhovoru jsou otevřené otázky, které dávají dotazovanému maximální prostor a flexibilitu pro vyjádření vlastního názoru (Šuráňová 2013: 108). Otázky byly vybraným starostkám předem známy, aby měly dostatek času nad svými odpověďmi popřemýšlet.

V průběhu dotazování byl kladen důraz na iniciativu starostek. Autorka upřednostňovala nezasahování do vlastního vyprávění jednotlivých respondentek. Mírné zásahy, byly provedeny jen ve chvíli, kdy dotazované odbíhaly od připraveného okruhu otázek. Právě připravené otázky sloužily více méně jako vodítko či struktura, která korigovala vyprávění jednotlivých respondentek. Cílem rozhovoru bylo co nejautentičtěji vystihnout názory jednotlivých starostek na zkoumanou problematiku, jímž je odkrytí hlavních důvodů, které vedou komunální političky k tomu, že zůstávají na místní úrovni, i když jejich politické zkušenosti by je snadno mohly posunout do vyšších pater politiky.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První část je teoretická, ve které je využíván deskriptivní přístup. Teoretická část se skládá ze tří kapitol, z nichž každá má ještě několik podkapitol. První kapitola se zabývá teoretickým ukotvením celé bakalářské práce. Stanovený teoretický rámec práce vychází z konceptu politické reprezentace Hany F. Pitkin. V první podkapitole je představena základní definice politické reprezentace. Politická reprezentace, která je klíčová pro zastupitelskou demokracii, řeší problém participace, co největšího počtu občanů na politice prostřednictvím volených zástupců, kteří zastupují zájmy svých voličů v politických diskuzích (Childs, Lovenduski 2013: 490). Následující podkapitola se věnuje vývoji

konceptu reprezentace. Ve třetí podkapitole je nastíněna teorie Hanny Fenichel Pitkin, která ve své knize *The Concept of Representation* z roku 1967 přichází s typologií politické reprezentace a představuje čtyři základní typy politické reprezentace. Čtvrtá podkapitola se zaměří na typ tzv. deskriptivní reprezentace, která představuje hlavní koncept této práce. Tento typ politické reprezentace klade důraz na složení politických institucí, které by mělo co nejlépe reflektovat složení společnosti v daném státě. Nejdůležitější je podobnost reprezentovaného a reprezentujícího. Prioritní není to, co zástupce dělá, ale dbá se spíše na jeho vnější charakteristiky. Zástupce, který je zvolen na základě deskriptivní reprezentace, jedná a koná z titulu podobnosti se svými voliči. Tento typ reprezentace bývá často kritizován. I sama autorka konceptu H. F. Pitkin deskriptivní reprezentaci kritizuje za to, že člověk může být odpovědný jen za to, co udělal, ne za to, kým je (Pitkin 1967: 90) Také vědci se dnes více zaměřují na substantivní typ reprezentace při svých výzkumech. Ten se nepozastavuje nad tím, kdo koná, v tomto případě jestli žena nebo muž, ale jak koná. Důležité je to, jestli prosazuje zájmy typické pro danou skupinu, v tomto případě prosazování ženských zájmů do agendy rozhodovacích orgánů (Mansfeldová, Rakušanová Guasti 2009: 17).

Druhá kapitola představuje vývoje participace žen ve společnosti a v politice, nejen v České republice. Tato kapitola je členěna do tří podkapitol. První podkapitola představuje historický exkurz, který se zabývá proměnou postavení žen ve společnosti v průběhu času. Druhá podkapitola se zaměřuje konkrétněji na jednotlivé úrovně politiky z pohledu účasti žen v nich (vynechána je participace žen v Evropském parlamentu). Tato podkapitola znázorňuje podíl zvolených žen do jednotlivých úrovní samosprávy, jak se měnil v průběhu jednotlivých voleb. Náhorně, pomocí grafů tak upozorňuje na zkoumanou nerovnoměrnost účasti žen v jednotlivých úrovních politiky. Poslední podkapitola této části je věnována pohledu na problematiku nedostatku žen v rozhodovacích orgánech v celosvětovém měřítku a to prostřednictvím dat, která jsou dostupná Meziparlamentní unii (dále jen IPU).

Třetí kapitola teoretické části vymezuje bariéry, které znesnadňují ženám vstup do politiky, ale i jejich následnou politickou kariéru. Tato kapitola reflektuje teoretický koncept bariér, který je představen Petrou Rakušanovou a Lenkou Václavíkovou-Helšusovou (2006) v knize *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*, jež se odkazuje na koncept bariér vytvořený Pippou Norris. Rakušanová a Václavíková-Helšusová definují tři typy bariér, kterými se následně zabývají jednotlivé podkapitoly. Jsou to institucionální, individuální a společenské bariéry, které komplikují

ženám účast v politice. Další podkapitola se zabývá působením těchto typů bariér na komunální úrovni. Řeší otázku, zda je intenzita bariér oslabována na lokální úrovni a zda to může být důvod, proč zde ženy nejčastěji kandidují.

Druhá část, praktická část práce, se zabývá analýzou dat, které autorka získala z uskutečněných rozhovorů s vybranými starostkami okresu Šumperk. Praktická část je rozdělena do pěti podkapitol. Jednotlivé podkapitoly tvoří tematické okruhy, na které se autorka v rozhovorech zaměřila. Těmito pěti okruhy jsou vstup do politiky a s tím spojené problémy, problémy v rodině, lokální vs. vyšší úrovně politiky, možnost vstupu do vyšších pater politiky: Ano, či ne?, posledním tématem rozhovorů byla problematika žen v politice z obecného hlediska.

Podíváme-li se na používanou literaturu, práce využívá zahraniční zdroje. V zahraničí je otázka účasti žen v politice déle diskutovaným tématem, více v zahraničí rezonuje. Tento větší zájem dokazuje velké množství vědeckých článků, knih a sborníků, které jsou tomuto tématu věnovány. Práce využívá zahraniční zdroje především v první kapitole, která je věnována teorii politické reprezentace. Hlavním dílem je kniha *The Concept of Political Representation* od Hanny F. Pitkin. I když od jejího zveřejnění uplynulo už 48 let, teorie, kterou zde Pitkin představila je dodnes nejinterpretovanější teorií politické reprezentace vůbec a celé dílo je v rámci teorie politické reprezentace nepřekonané. Dalším zdrojem informací byl článek od Jane Mansbridge *Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent „Yes“*. Mansbridge se v článku zabývá důležitostí podobnosti mezi zastupitelem a zastupujícím. Uvádí, že v otázce podobnosti mezi těmito dvěma subjekty, hraje roli jak vizuální podobnost, tak i podobnost zaměřená na sdílení zkušenosti.

Čeští autoři se účasti žen v politice většinou věnují jen okrajově, ve formě krátkých studií, výzkumů či příspěvků do sborníků. Je málo autorů, kteří se věnují této tematice hlouběji a komplexněji. Jmenujme například editorky Hanou Haškovou, Alenu Křížkovou, Marcelou Linkovou a jejich publikaci *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Tato kniha zkoumá postavení žen v různých sférách společenského života, nejen v politice, ale i v neziskových organizacích, médiích či v umění. Právě širší pojetí rovnoprávnosti žen a mužů ve společnosti, dává prostřednictvím této knihy čtenářům komplexnější pohled na tento problém. Mezi další takové autory se bezesporu řadí Petra Rakušanová Guasti a Lenka Václavíková-Hešusová, které společně také přispěly do výše zmíněného Mnohohlasu, statí *Ženy mužské politice*. Obě autorky se dlouhodobě věnují především bariérám,

které znesnadňují ženám vstup do politiky. Za největší bariéru, která na ženy v politice působí, považují institucionální bariéru, především potom nastavení mechanismu sestavování kandidátních listin.

Všeobecně se málo autorů hlouběji věnuje komunální úrovni politiky z hlediska právě podílu žen v ní. Velmi přínosným byl proto článek od slovenské autorky Alexandry Bitušikové (*In)Visible Women in Political life in Slovakia*. Bitušiková se při zkoumání zastoupení žen v politice na Slovensku soustřeďuje převážně na lokální politiku. Jmenuje hned několik důvodů, proč ženy vstupují do politiky právě na této lokální úrovni. Jako zásadní důvod uvádí možnost harmonizace péče o rodinu s politickou kariérou.

Důležitým zdrojem byla kniha *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*, za kterou stojí kolektiv autorů z Fakulty veřejných politik v Opavě. Celá kniha, jak název napovídá, se věnuje problematice lokální politiky v Moravskoslezském kraji. Přínosná byla především šestá kapitola této knihy. Autory této kapitoly, která se zabývá zastoupením žen v lokální politice, jsou Dana Hellová a Radomír Sztwiertnia. Autoři ve svém výzkumu dokazují pravdivost myšlenky, že vyšší účast žen na komunální úrovni, je důsledkem oslabování klasických bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky.

Jak už bylo na začátku zmíněno, velmi důležitou roli v souvislosti s tímto problémem mají v české společnosti především neziskové organizace. Ty se aktivně snaží zviditelnovat a propagovat toto téma pro širokou veřejnost. Velmi nápomocná byla data z webu *Padesatprocent.cz*, který zřizuje *Fórum 50%*. Právě toto fórum patří mezi hlavní iniciátory diskuse na téma nedostatečného zastoupení žen v české politice. Ale hlavní myšlenkou tohoto fóra je podpora společnosti, ve které budou rovněž zastoupeny ženy a muži ve všech sférách veřejného života. Dalším zdrojem dat byl Český statistický úřad a jeho přidružený server *Volby.cz*. Autorka také využila dostupná data z Meziparlamentní unie.

1. Teoretická část

Tato část práce představí hlavní teorii, o kterou se opírá celé teoretické vymezení bakalářské práce. Tímto teoretickým konceptem, který zastřešuje tuto práci, je teorie politické reprezentace, se zaměřením na typ deskriptivní reprezentace. Tento koncept je využíván teoretiky a teoretickými feministkami, kteří zkoumají nedostatečnou reprezentaci žen v politických orgánech. Tato kapitola se ve svých částech zabývá existencí univerzální definice tohoto pojmu, historickým vývojem pojmu reprezentace, typologizací politické reprezentace a také bližším představením deskriptivní reprezentace.

1.1. Vymezení pojmu politická reprezentace

Pojem politická reprezentace se zdánlivě jeví jako jednoduchý. Téměř každý občan se s tímto pojmem už setkal a na základě svých zkušeností má základní představu, co se jím rozumí. Tak jak se v běžném (neakademickém světě) liší jednotlivé definice pojmu politická reprezentace, neexistuje jednotná, všemi uznávaná definice tohoto termínu ani mezi odborníky na akademické půdě.

Koncept politické reprezentace je úzce provázán s konceptem zastupitelské demokracie. Tento typ vlády byl nově vzniklými národními státy v 18. a 19. století hojně přijímán jako ideální demokratická forma vlády (Hloušek, Kopeček 2007: 21). Právě zastupitelská demokracie je ve zmiňované době nositelem dvou konceptů. Konceptu občana-voliče a konceptu voleného reprezentanta. Občan – volič aktivně participuje na politickém rozhodování a to prostřednictvím volby svých reprezentantů a volený reprezentant zastupuje v politických institucích zájmy svých voličů (Gelnarová 2010: 122). I takto by mohla znít definice pojmu politická participace.

Za jednu z dalších definicí můžeme považovat tu, která je předkládána Joni Lovenduski v knize *Feminizing Politics*. Tato definice v obecné rovině říká, že politickou reprezentaci nějaké určité skupiny charakterizuje právě přítomnost členů této konkrétní skupiny ve formálních politických institucích. Dle této definice, ve své nejjednodušší podobě, mají zvolení zástupci, kteří reprezentují nějakou skupinu jednat tak, jak je v nejlepším zájmu této skupiny, kterou reprezentují (Lovenduski 2005: 14).

Za hlavní teoretičku politické reprezentace je označována Hanna F. Pitkin, takže i její definice zde má své místo. Hanna Pitkin se ve své definici politické reprezentace využívá etymologii. Odkazuje na původ slova reprezentace ve slově

re-presentation, které bychom do češtiny přeložili jako – znovu zpřítomnění¹ (Pitkin 1967: 8). Ale není to bráno v doslovném smyslu spíše obrazně. Pitkin to dále upřesňuje takto: „*Spíše reprezentace, bráno všeobecně, znamená zpřítomnit něco, co nicméně není přítomno ani doslovně, ani ve skutečnosti.*“² (Pitkin 1967: 8) V rámci politického života to jinými slovy znamená, že hlavním účelem politické reprezentace je to, aby občané, respektive odlišné (ve smyslu rozmanité) skupiny občanů byly přítomny v politických diskuzích, kterých se nemohou fyzicky účastnit a to prostřednictvím svých volených reprezentantů (Lombardo, Meier 2014: 3–4).

V souvislosti s teorií politické reprezentace se nediskutuje jen o univerzálně platné definici, na které se teoretici nemohou shodnout, ale v rámci akademické debaty vyvstává i otázka jaký by měl být správný vztah mezi zvoleným reprezentantem a jeho voličem. V rámci diskuse o nastolení správného vztahu mezi těmito dvěma skupinami můžeme identifikovat dva proudy, které se na vztah mezi reprezentovaným a reprezentantem dívají skrze to, co reprezentant v politice dělá a jak jedná (Dovi 2008).

Jako zastávce prvního proudu můžeme označit T. Hobbese. Tento proud je dominantní, tvrdí, že zástupce musí dělat to, co je nejlepší pro lidi, které reprezentuje. Musí dělat to, co si myslí, že je nejlepší, za použití vlastního rozumu a zdravého úsudku, protože to byl právě on, kterému lidé svěřili důvěru, aby rozhodoval za ně a v jejich prospěch. Druhý proud, i když je menšinový zastává názor, že hlavní povinnost zástupce je reflektovat přání a názory těch, které reprezentuje. A to i v tom případě, že by s těmito názory a přáními nesouhlasil a nepovažoval je za tu nejlepší volbu (Pitkin 1967: 4). Reprezentant nemá mít vlastní názor, ale má pouze následovat přání svých voličů, lidí, které zastupuje (Gelnarová 2010: 124).

1.2. Historie a vývoj politické reprezentace

Další část práce je věnována stručnému ohlédnutí za vývojem konceptu politické reprezentace. Slovní spojení politická reprezentace nebo samotné slovo reprezentace není výdobytkem moderní demokratické doby, i když právě politická reprezentace je často spojována právě s rozmachem demokratického zřízení. Politická reprezentace je dáována do spojitosti jak s myšlenkou demokracie a tak i s myšlenkami svobody a spravedlnosti.

¹ Anglický originál: „(...) re-presentation, a making present again.“ (Pitkin 1967: 8).

² Anglický originál: „Rather, representation, taken generally, means the making present in some sense of something which is nevertheless not present literally or in fact.“ (Pitkin 1967: 8).

Koncept reprezentace, tak jak je chápán v dnešní době, tedy kdy ve své nejjednodušší definici říká, že člověk reprezentuje ostatní lidi, je v podstatě nový (Pitkin 1967: 2–3).

Kořeny reprezentace můžeme sledovat už v dobách starověkého Řecka. Řecká demokracie je neodmyslitelně spojena s athénskou demokracií, se vznikem athénské polis, odkud se idea přímé demokracie rozšířila do dalších koutů starověkého Řecka (Kučera 2012: 28). Řekové v antice vůbec slovo reprezentace neznali, ale jejich volení zástupci a velvyslanci plnili podobné úkoly, které bychom dnes mohli přirovnat k úkolům připisovaným právě našim reprezentantům (Pitkin 1967: 2–3). Delegování zástupci byli vybírání shromážděním občanů a měli na starosti výkon určitých administrativně-organizačních úkolů. Ve starověkém Řecku to bylo delegování moci, ne reprezentace zájmů skupiny občanů, protože se na demokracii podíleli všichni občané, což je hlavním principem přímé demokracie. Tato delegovaná moc byla velmi minimalizována a byla pod neustálou kontrolou shromáždění občanů, které zástupce delegovalo (Kučera 2012: 29).

Slovo reprezentace se poté poprvé objevuje ve starověkém Římě. Římané používali slovo *repraesentare*, z něhož se námi používané slovo reprezentovat vyvinulo. Slovo *repraesentare* bylo používáno ve smyslu doslovně přivést do přítomnosti něco, co v ní předtím absentovalo (chybělo). Reprezentace jako chování člověka v zájmu jiných, reprezentace zájmu jiných v politických institucích, tak jak ji známe dnes, se vyvíjela během celých staletí. Například ve středověku nebyla reprezentace právem, ale povinností. Rytíř měl povinnost ke svému králi, musel se účastnit schůzí rady a hájit zde své zájmy. Postupem času, i s vývojem postavení parlamentu (příklad Velké Británie), parlamentní reprezentace sloužila k prosazování vlastních zájmů na úkor zájmů krále. Reprezentace se stala jednou z posvátných a tradičních práv Angličana (Pitkin 1967: 2–3).

Právě politická reprezentace se stala klíčovým pojmem i v historii USA. Inspirací byla jak pro Otce zakladatele, tak později i pro Federalisty. „*Reprezentace je pro Federalisty podmínkou suverenity lidu, protože pouze tehdy, když si občané svobodně volí své reprezentanty, vládnou sami sobě. Jsou schopni politického sebeurčení.*“ (Kučera 2012: 125) Tento princip americké politické reprezentace je dnes považován za základní právo všech občanů žijících v demokratických systémech po celém světě.

1.3. Typologie politické reprezentace

Výše zmíněná autorka Hanna Fenichel Pitkin je považována za jednu z nejpřednějších teoretiček politické reprezentace ve světě. Právě Pitkin je autorkou typologie politické reprezentace, která tvoří teoretický rámec celé práce. Její koncept politické reprezentace zahrnuje čtyři typy reprezentace. Je to formální, deskriptivní, substantivní a symbolická reprezentace.

Formální reprezentace odkazuje na institucionální uspořádání systému, který definuje proces vytváření reprezentace. Důraz je kladen na pravidla, která dovolují zástupcům jednat v zájmu reprezentovaných a také na pravidla, díky kterým je reprezentant po volbách veden k odpovědnosti vůči těm, které reprezentuje (Iwanaga 2008: 1–23). Formální reprezentace má dvě dimenze, je to dimenze autorizační a vykazovatelská. Autorizace dbá na způsob, jakým volený zástupce získává svůj mandát a moc. Vykazovatelnost řeší schopnost trestat zastupitele jejich voliči. Tedy jakési sankční mechanismy, pokud se zastupitel nechová dle jejich zájmů a nebere ohledy na jejich preference, nebude už znovuzvolen do funkce (Mansfeldová, Rakušanová Guasti 2009: 15–20). Jednodušeji řečeno, formální reprezentace může být chápána jako pravidla a postupy, které upravují výběr a vyloučení (odstranění) reprezentantů – můžeme to chápat jako volební pravidla.

Druhým typem je deskriptivní reprezentace. Ta se zaměřuje na složení legislativy. Zkoumá, do jaké míry reflektuje složení legislativy složení společnosti. Tímto typem reprezentace se podrobněji zabývá následující podkapitola. Třetím typem dle Pitkin je substantivní reprezentace (věcná reprezentace). Tento typ reprezentace zkoumá to, jak zástupci reagují na politické zájmy svých voličů. Substantivní reprezentace by v praxi, na příkladu ženské politické reprezentace, znamenala, že vyšší zastoupení žen v parlamentu by vedlo k většímu zájmu o ženská témata, která jsou opomíjena v důsledku dominance mužů v rozhodovacích orgánech. A také by ženy-političky vnesly novou perspektivu a priority do politické diskuse (Iwanaga 2008: 1–23). Substantivní reprezentace se zaměřuje na to, co volený zástupce dělá, zkoumá jeho politickou aktivitu. Právě tato aktivita by podle substantivní reprezentace měla, co nejvíce rozvíjet zájmy a preference voličů, díky kterým byl daný zástupce zvolen (Mansfeldová, Rakušanová Guasti 2009: 15–20).

Čtvrtým typem reprezentace je symbolická reprezentace, ta zdůrazňuje, že reprezentace je symbol, který vytváří emocionální reakce mezi voliči. Ve vládě je reprezentant dané skupiny, hájí její zájmy a tato skupina ho vnímá jako symbol, který

je reprezentuje. Voliči vidí, jak jejich zástupce participuje na politické scéně, že jejich zájmy nejsou vyloučeny z politické diskuze a toto uvědomění může vést k větší důvěře v systém (Schwindt-Bayer 2010: 6–8).

Jak už bylo výše zmíněno, koncept politické reprezentace a na něj navazující typologie reprezentace podle americké politoložky Hanny Pitkin je inspirací mnohým dalším výzkumům po celém světě. Je to jedna z nejčastěji reflektovaných teorií politické reprezentace ve světě. Nespočet zahraničních autorů se o tuto teorii politické reprezentace opírá ve svých výzkumech, někteří ji i přímo aplikují na problém reprezentace žen v politice. Ani české akademická sféra nenechala téma politické reprezentace bez povšimnutí a najdeme tedy několik autorů, kteří ve svých pracích využívají teorii Hanny Pitkin. Za všechny české autory jmenujme například Dana Ryšavého, který se ve svém příspěvku v knize *Zastupitelé českých měst a obcí: v evropské perspektivě* odkazuje na jeden z politické reprezentace Hanny Pitkin, využívá deskriptivní reprezentaci. Označuje tento typ jako sociální reprezentaci, ale chápe ji ve stejném smyslu, jako byla definována výše. Říká, že: „(sociální reprezentace) *spočívá v tom, že volený orgán odráží demografické a socioekonomické složení voličů.*“ (Ryšavý 2011: 41) Také upozorňuje na fakt, že sociální charakteristiky, dle kterých se voliči ztotožňují se svým reprezentantem, se mění v závislosti na čase a místě. Dnes je palčivým tématem reprezentace žen, v minulosti to bylo zastoupení právníků či důchodců (Ryšavý 2011: 42).

Jako další jmenujme Jitku Gelnarovou, která se také věnuje politické reprezentaci. Teorii H. Pitkin aplikuje na problém politické reprezentace žen a to v článku *Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb „Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?“* Věnuje se rozdílu mezi deskriptivní a substantivní politickou reprezentací ve smyslu, kdo by měl reprezentovat koho. Jestli je zásadní to, aby ženy (deskriptivně) zastupovaly ženy, nebo by mělo být zásadní prosazování ženských zájmů a to třeba i muži? (Gelnarová 2010: 120–135). Dalšími autory, kteří ve svých pracích reflektují teorii politické reprezentace Hanny Pitkin, jsou například Petra Rakušanová, Lukáš Linek či Zdenka Mansfeldová.

1.4.Deskriptivní reprezentace

V rámci tohoto tématu, tedy ženy a politika (ženská participace na politické scéně) se v literatuře objevují dva hlavní koncepty, které se zabývají politickou reprezentací žen. Jsou to deskriptivní a substantivní reprezentace. Tato podkapitola je věnována právě seznámení s teorií deskriptivní reprezentaci, která se jeví jako nejvhodnější teoretický koncept v souvislosti se zkoumaným tématem. I drtivá většina již zrealizovaných studií o ženách v politice se nejdříve zabývá právě deskriptivní (číslnou) reprezentací žen (Iwanaga 2008: 1–23).

Nejstručnější definice deskriptivní reprezentace odkazuje na to, v jaké míře reprezentanti zastupují³ své voliče. Tento typ reprezentace se zaměřuje na stupeň, jakým složení zákonodárného sboru reflektuje, co nejpřesněji, složení celé společnosti (Schwindt-Bayer 2010: 7–8). Tedy pokud ženy tvoří 51 % populace ČR, analogicky k definici deskriptivní reprezentace by také měly obsadit odpovídající procento křesel v rozhodujících orgánech ve všech úrovních samosprávy (ČSÚ 2014). Pokud tomu tak není, může být daný politický systém považován za nedostatečně legitimní.

Jane Mansbridge ve své článku *Should Blacks represent blacks and women represent women? A contingent „yes“* upozorňuje na fakt, že slovo deskriptivní (popisný) můžeme chápat ve dvou polohách. První možností jak tento pojem chápat je ve smyslu viditelných vlastností, které nás charakterizují, popisují a přiřadí nás do určitých skupin. V těchto skupinách budou lidé, kteří mají stejné vizuální vlastnosti jako je například barva pleti, etnický původ či naše zkoumaná problematika – problém genderu (pohlaví). Druhou možnou polohou jak tuto deskriptivní podobnost chápat je tzv. „sdílení zkušeností“. Kdy například zkušený zemědělec může v parlamentu hájit zájmy ostatních zemědělců, může je reprezentovat, protože je „jeden z nich“ bude loajální k zájmům ostatních zemědělců. Na základě tohoto společného rysu, sdílené zkušenosti, je můžeme zařadit do jedné skupiny (Mansbridge 1999: 629).

V souvislosti s deskriptivní reprezentací můžeme detekovat dvě hlavní výhody, které z jejího naplnění plynou. Jako první výhodu, která plyne z dosažení adekvátní deskriptivní reprezentace, můžeme označit jakési naplnění konceptu rovnosti mezi pohlavími. Podle deskriptivní reprezentace je potencionální zvolení více žen do zastupitelských orgánů výsledkem úspěšného nastolení rovnosti mezi ženami a muži. Důkaz, že kromě teoretické rovnosti je tato rovnost uplatňována i ve skutečnosti.

³ Autorka označuje tento termín v originále jako „Stand for“ (Pitkin 1967: 61)

Čím více žen v zastupitelských orgánech, tím silnější ujištění společnosti, že rovnost pohlaví je plně funkční (Iwanaga 2008: 1–23). Druhým benefitem, který plyne z plně funkční deskriptivní reprezentace pro společnost je následující. Členové určité skupiny, v tomto případě ženy, uvidí, že jsou poměrně (proporčně) zastoupeni v rozhodovacích orgánech, kde mají zodpovědnost za politické procesy. Toto jejich zjištění povede ke zvýšení legitimacy celého systému. Občané a to především historicky podreprezentované skupiny budou mít pocit, že jsou sami přítomni při jednání, že mají slovo při rozhodovacích procesech, že jsou hájeny jejich zájmy (Mansbridge 1999: 650).

Tento typ politické reprezentace je nejpoužívanější, protože složení zákonodárského sboru, na základě deskriptivní reprezentace, je dobře viditelné a snadno měřitelné (Iwanaga 2008: 1–23).

2. Ženy a politika v České republice

Druhá kapitola je věnována stručnému představení problematiky účasti žen v nejen české politice. První část této kapitoly se soustřeďuje na to, jak se proměňovalo postavení českých žen v politice v průběhu času. Od úplného vyloučení žen z politického života, přes získání volebního práva a dlouhou dobu socialismu, ve které byla účast žen podmíněna kvótami, až k období po roce 1989. Druhá podkapitola se zaměřuje na vývoj participace žen v jednotlivých stupních samosprávy (vynechány jsou volby do Evropského parlamentu), které v České republice známe v průběhu času, tj. od prvních voleb do těch aktuálně posledních. Tato podkapitola znázorňuje především zvyšující se trend v zastoupení žen převážně v obecních zastupitelstvech. A také názorně ukazuje nerovnoměrnost participace žen v jednotlivých rozhodovacích orgánech ČR. Třetí podkapitola této části reflektuje problematiku účasti žen v politice v širším mezinárodním kontextu. Porovnává situaci v České republice se situací ve světě. K tomuto srovnání autorka využívá data z Meziparlamentní unie (dále jen IPU).

2.1. Postavení žen v politice v průběhu času

V České republice je počet žen v politice velmi nízký a to průřezem všemi stupni politické reprezentace, která u nás existuje, jak je dále v této kapitole naznačeno (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2006: 54–72). Tento stav je daný dlouhou historickou tradicí, která ženy vylučovala z formálních politických institucí. V 19. století bylo toto vyloučení žen z politického rozhodování obhajováno pomocí konceptu tzv. separátních sfér. Žena patřila do soukromé sféry a muž do sféry veřejné. Tyto dvě sféry nebyly nikdy rovnocenné. Soukromá sféra byla ve všech ohledech podřízena sféře veřejné, tedy žena byla ve všem podřízena muži (Gelnarová 2010: 120–135).

Hlavním tématem pro ženská hnutí na konci 19. století byla otázka všeobecného volebního práva. V boji o volební právo žen, ale nešlo jen o toto právo samotné. Ženy usilovaly především o symbolické uznání rovnoprávnosti žen a mužů (Havelková 2006: 25). Situace se mění k lepšímu až s rozpadem Rakouska-Uherska po roce 1918. Přesněji až s přijetím nové ústavy v roce 1920, ta umožňuje volit všem lidem, bez rozdílu pohlaví, pokud je zákon přímo nevyloučil z práva volit (Balík 2003: 12–24).

V prvním československém parlamentu, který až do roku 1920 nesl název Revoluční národní shromáždění, zasedalo hned osm poslankyň. Jmenovitě to byla Božena

Ecksteinová, Anna Chlebounová, Františka Kolaříková, Louisa Landová-Štychová, Alice Masaryková, Božena Víková-Kunětická, Ludmila Zatloukalová a Františka Zeminová⁴. Poslankyně byly zvoleny za odlišné politické strany, čímž byla jejich spolupráce značně okleštěna. Ale i přes tuto překážku je spojovala genderová identita, která se projevovala v prosazování „ženské“ politiky. Návrhy zákonů těchto poslankyň měly podobné priority, především usilovaly o zlepšení péče o matky a děti. Ale objevovala se v nich i témata jako například výchova a vzdělání, boj proti alkoholu a prostituci či sociální péče. Velkým evergreenem v agendě českých žen, v celém meziválečném období, byla témata rodinného práva a interrupce (Musilová 2007). V druhém volebním období bylo zvoleno 14 žen do parlamentu Československé republiky. V dalších volbách klesal počet participujících žen, jak je naznačeno v tabulce č. 1. (Havelková 2006: 30). Parlament druhé republiky zaniká po vzniku Protektorátu Čechy a Morava. (Musilová 2007).

Tabulka č. 1.: Přehled zastoupení žen v Parlamentu v letech 1919–1939

Volební období	Poslanci celkem	Ženy celkem	Ženy (v %)
1919–1920	254	10	3,9%
1920–1925	275	14	5,8%
1925–1930	298	9	3,0%
1930–1935	300	9	3,0%
1935–1939	300	6	2,0%

Zdroj: Havelková 2006: 30.

Další velká změna přichází s příchodem socialismu do České republiky. V socialismu se odráží teorie Karla Marxe, která říká, že nerovnost mezi třídami je dána kapitalistickými výrobními poměry. Ten samý důvod způsobuje i nerovnost mezi muži a ženami. Kapitalismus uzamkl ženy v privátní sféře, kde jsou vyloučeny ze společenské produkce statků. Tímto odříznutím se u žen prohlubuje závislost na muži. Tato závislost má jen jediné řešení – žena se musí stát součástí výroby statků. Tato emancipace žen byla součástí politiky socialistického režimu. Cílem socialistické politiky bylo zrovnoprávnění muže a ženy prostřednictvím zapojení žen do výroby a produkce. Toto zrovnoprávnění mělo zcela pragmatické důvody, nedostatek potřebné pracovní síly. Novou pracovní silou, která byla v zemích s plánovaným hospodářstvím velmi žádaná, tvořily právě „zrovnoprávněné ženy“ (Šmausová 2011: 196–197). Emancipace a zrovnoprávnění žen

⁴ V letech 1919–1920 v Revolučním národním shromáždění působila ještě Irena Kaňová a v roce 1920 se mezi první české poslankyně zařadila i Eliška Purkyňová (Musilová 2007: 155).

mělo probíhat i v politické sféře a to prostřednictvím systému kvót. Kvóty se u nás zavedly po vzoru Sovětského svazu. Měly zajišťovat minimálně 30 % zastoupení žen v rozhodovacích orgánech, ale nedocházelo k jejich plnému naplnění⁵ Ženy, které byly na základě těchto kvót do politických postů dosazeny, se neprofilovaly jako političky. U nás kvóty zajišťovaly především reprezentaci zájmů dělnic a rolnic. Jinak tomu byla například v NDR, kde podobný kvótní systém zajišťoval politický post ženám, které zastupovaly ženské organizace (Rakušanová 2003: 25–28).

Hana Havelková říká, že nízkou participaci žen v politice můžeme vnímat právě jako dědictví této doby, která v ČR panovala před rokem 1989. Ženy participovaly na politickém životě před rokem 1989 především díky zmíněnému kvótnímu systému, který byl direktivně zaveden stranou. Pokud se nějaká žena objevila na politické scéně, byla jen formální figurkou, která neměla žádná práva jak rozhodovat o reálné politice (Havelková 2006: 25–42). Rok 1989, který přinesl zrušení těchto formálních pravidel, sebou nesl i pokles participujících žen na politice (Rakušanová 2003: 25–28). I díky této diskontinuitě mají ženy dnes nedostatek zkušeností s politikou (Havelková 2006: 25–42).

2.2. Ženy v české politice po roce 1989

Sametová revoluce sebou společně se zrušením kvótního systému, který ženám zaručoval 30 % zastoupení v parlamentu, přinesla velký pokles žen v rozhodovacích orgánech.⁶ Velmi podobný stav nastal ve všech bývalých komunistických zemích, kde první volby, které se konaly mezi lety 1989–1992 vedly k výraznému poklesu podílu žen v národních parlamentech (Kunovich 2003: 273–291). Havelková ve své stati *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989* upozorňuje na fakt, že volby, které se u nás konaly v roce 1992, navrátily ženskou participaci do stavu, ve které se nacházela v letech 1946–1948. Ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1992 byly ženy zastoupeny pouze 8,6 %⁷ (Havelková 2006: 29–30). Právě nízká reprezentace žen v politice je častým rysem, který je zmiňován v souvislosti s postkomunistickými zeměmi. Postkomunistické země se touto tematikou začínají zabývat později než západní

⁵ Během vlády komunistické strany u nás ženy zaznamenaly vysoké zastoupení v parlamentu. Kvótní systém měl zaručovat 30 % zastoupení žen, ale této míry zastoupení, ženy nikdy nedosáhly. V roce 1981 zasedalo v parlamentu 28,8 % žen. V dalších volbách, které se konaly v roce 1986, bylo zvoleno celkem 158 žen do obou komor parlamentu. Ženy tvořily v roce 1986 v parlamentu 28,45 %. (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 56).

⁶ V roce 1986 zasedalo ve Federálním shromáždění 29,4 % žen, v následujících volbách v roce 1990 klesl počet žen v tomto orgánu na 23,1 % (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 56).

⁷ Ve volebním období 1945–1946 byly ženy zastoupeny 6,6 % a ve volebním období 1946–1948 8,6 % (Havelková 2006: 30).

země. V Československu už od 90. let toto téma často rezonovalo mezi feministickými organizacemi, což vedlo k rozšířenější diskuzi o postavení žen v české politice a společnosti, které vedlo k postupnému růstu zapojení žen do politiky (Putnová et al. 2003: 3).

V následující části je znázorněn vývoj zastoupení žen ve všech stupních samosprávy v ČR. Tato část by měla názorně vyjádřit, jaký nepoměr je mezi počtem participujících žen na místní úrovni a ostatními patry české politiky. Nejprve se autorka zaměřila na vývoj účasti žen ve vládách ČR. Vláda České republiky, nejvyšší výkonný orgán republiky se tradičně vyznačuje nejnižším zastoupením žen. Současné složení vlády premiéra Bohuslava Sobotky toto tvrzení bohužel potvrzuje. Zasedají zde pouze dvě ženy. Jsou to Michaela Marksová a Kamila Šlechtová. Tyto ženy obsadily dva posty z celkových 20 postů, které vláda čítá, tj. pouhých 10 % všech mandátů (Fórum 50 %). Od roku 1992 existovaly jen dvě vlády, ve kterých nezasedala ani jedna žena. Byla to vláda Václava Klause v letech 1992–1996 a vláda Miloše Zemana v letech 1998–2002 (Jachanová Doleželová, Gelnarová, Smiggels Kavková, Hejzlarová 2006: 54–72). V následující tabulce, ve které jsou zaznamenány všechny vlády, které dosud ČR měla, nenalezneme žádný trend, dle kterého bychom mohli odhadnout budoucí vývoj účasti žen ve vládě.

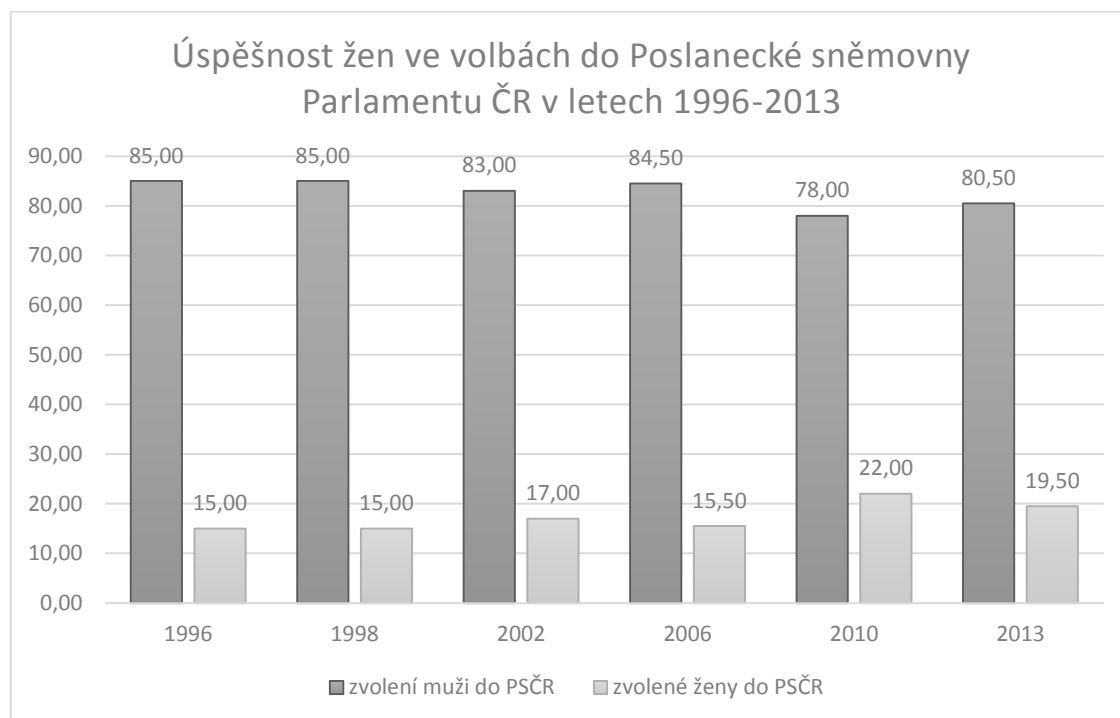
Tabulka č. 2: Počet žen ve vládách ČR v letech 1992–2015

Premiér	Od	Do	počet žen za celé funkční období	podíl žen za celé funkční období	počet ministryň po celé funkční období
V. Klaus I.	2. 7. 1992	4. 7. 1996	0	0,00%	0
V. Klaus II.	4. 7. 1996	2. 1. 1998	1	4,30%	1
ÚV J. Tošovský	2. 1. 1998	17. 7. 1998	2	11,10%	2
M. Zeman	22. 7. 1998	12. 7. 2002	0	0,00%	0
V. Špidla	15. 7. 2002	4. 8. 2004	2	9,50%	1
S. Gross	4. 8. 2004	25. 4. 2005	2	11,10%	2
J. Paroubek	25. 4. 2005	4. 9. 2006	3	13,60%	0
M. Topolánek I.	4. 9. 2006	9. 1. 2007	2	13,30%	2
M. Topolánek II.	9. 1. 2007	26. 3. 2009	5	20,80%	1
ÚV J. Fischer	8. 5. 2009	25. 6. 2010	4	19%	3
P. Nečas	13. 7. 2010	10. 7. 2013	3	10,30%	0
ÚV J. Rusnok	17. 7. 2013	29. 1. 2014	1	6,70%	1
B. Sobotka	29. 1. 2014	dosud	4	20,00%	1

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z Fórum 50 % (padesantprocent.cz)

Dalším předmětem pozorování je Parlament České republiky. V dolní komoře dnes zasedá 39 žen z 200 poslanců. Ženy tedy tvoří pouze 19,5 % poslanců ČR (Volby.cz). Nejméně žen bylo v dolní komoře po volbách v roce 1996 a 1998. V těchto dvou volbách získaly ženy shodně pouze 15 % mandátů, bylo zvoleno 30 žen. Ani v případě Poslanecké sněmovny zde není žádný trend, který by se opakoval. Počet zvolených žen nemá žádný lineární vývoj.

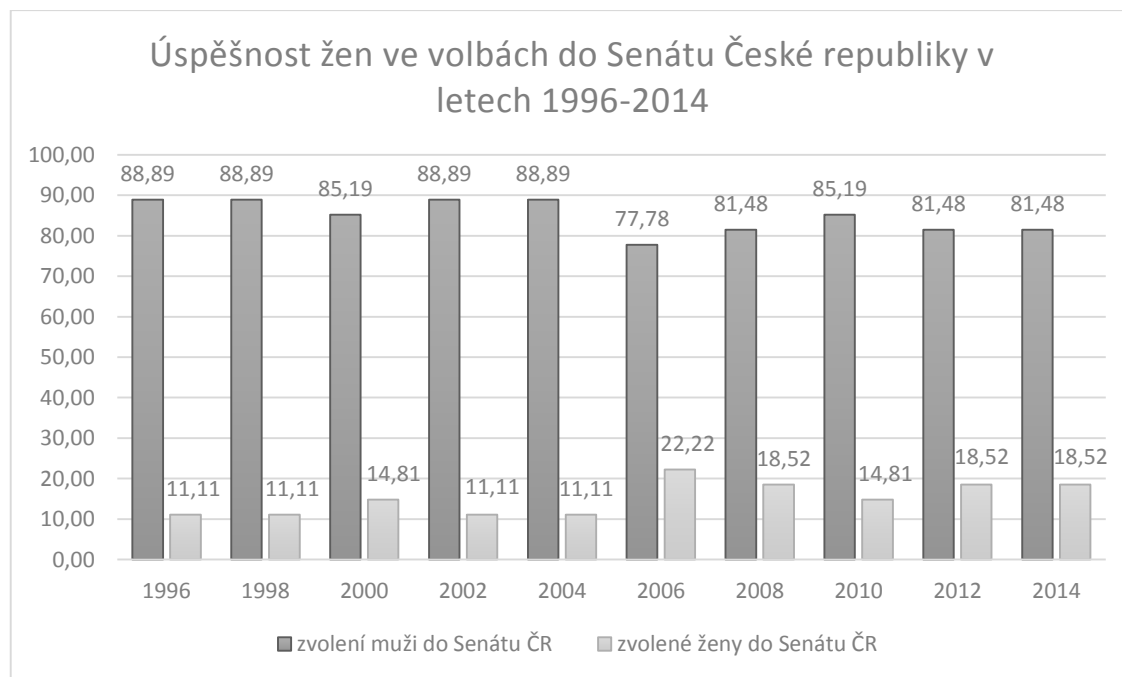
Graf č. 1.: Zastoupení žen v Poslanecké sněmovně ČR v letech 1996–2013

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z volby.cz

Velmi podobně tomu je i v Senátu, kde dnes najdeme 15 žen-senátorek z 81 senátorů. Ženy jsou v Senátu zastoupeny 18,5 %. I zde můžeme v grafu vidět, že postavení mužů v poměru k zastoupení žen je velmi dominantní. Nejvíce žen bylo v Senátu po volbách 2006, ale i tak jejich počet nepřekročil hranici 23 %.

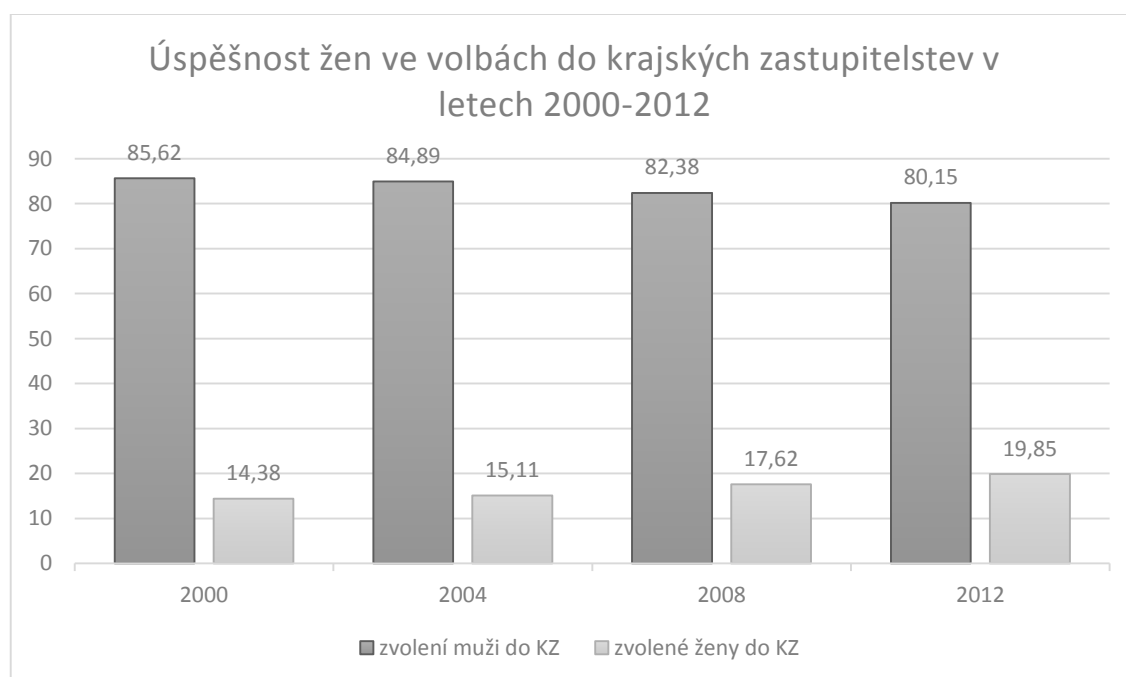
Graf č. 2: Zastoupení žen v Senátu ČR v letech 1996–2014

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z volby.cz

Další úrovní politiky, kterou se autorka zabývá, jsou krajská zastupitelstva. Pohled na volby do krajských zastupitelstev nám říká že, ženy zde v posledních volbách, které se konaly v roce 2012, získaly celkem 134 mandátů z celkového počtu 675 mandátů. Ženy jsou tedy zastoupeny v krajských zastupitelstvech 19,85 %, což je zatím nejlepší výsledek, kterého ženy v krajských zastupitelstvech dosáhly. V Každých dalších volbách do krajských zastupitelstev, ženy získaly více mandátů než ve volbách předchozích. Největší dosavadní rozdíl v zisku mandátů proběhl po volbách v roce 2008, kdy ženy získaly o 17 mandátů více než ve volbách v roce 2004, nárůst mandátů činil 2,51 %.

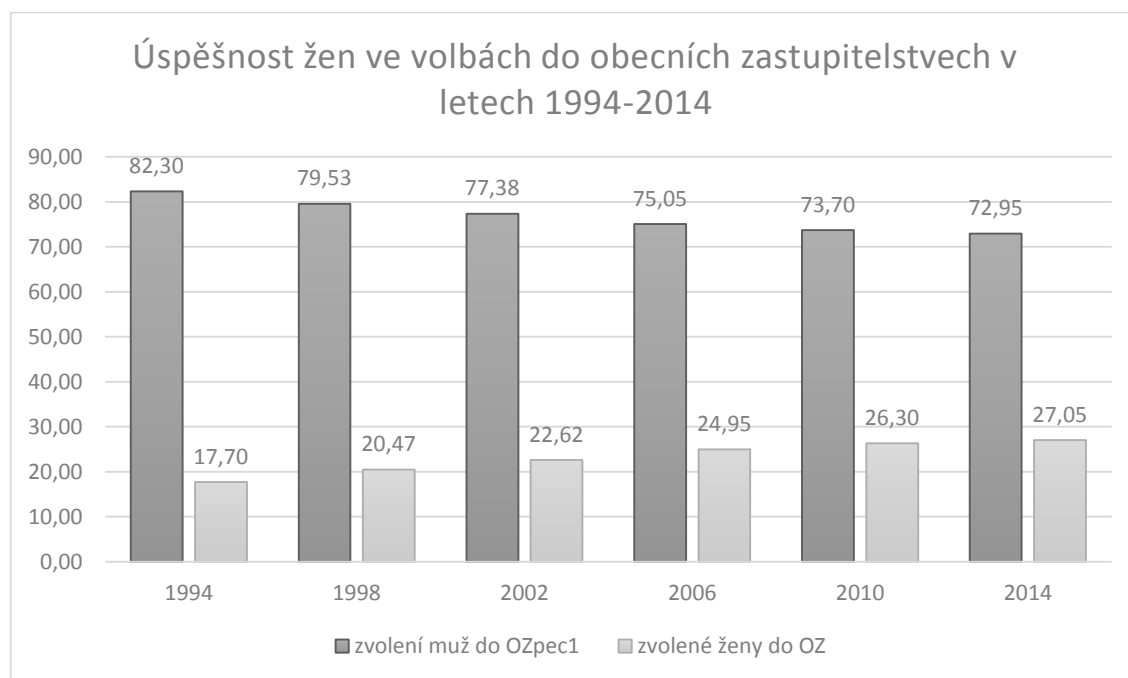
Graf č. 3: Zastoupení žen v krajských zastupitelstvech v letech 2000–2012

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z volby.cz

A konečně místní úroveň politiky a komunální volby z podzimu 2014. Výsledek 26,30 % mandátů, které ženy získaly v komunálních volbách v roce 2010, byl v loňských volbách překonán. Ženy v komunálních volbách 2014 získaly 27,05 % mandátů. Na místní úrovni samosprávy můžeme sledovat jasný trend, kdy jsou ženy více a více úspěšné v boji o mandát zastupitelky. V prvních volbách získaly ženy 17,70 % mandátů, v posledních volbách získaly 27,05 %, během 10 let se participace žen v obecních zastupitelstvech zvýšila o 9,35 %. Je jen otázka času, kdy ženy na komunální úrovni překročí kritickou hranici 30 %⁸. V porovnání s ostatními úrovněmi politiky v ČR lze názorně vidět, že nejméně úspěšně ženy participují právě na této nejnižší úrovni.

Graf č. 3: Zastoupení žen v obecních zastupitelstvech v letech 1994–2014

Zdroj: zpracováno autorkou na základě dat z volby.cz

2.3. Ženy a politika, srovnání ve světě

Nízká účast žen v politice, není záležitostí pouze České republiky či ostatních posttotalitních zemí v prostoru střední a východní Evropy. Tento problém je globální. Ve světě je jen velmi málo zemí, které s problematikou podreprezentovanosti žen

⁸ Kritická hranice je v souvislosti se nedostatečným zastoupením žen v politice často diskutována. Teorie kritické hranice říká, že ženy nejsou schopné se výrazněji podílet na politice, pokud dosáhnou alespoň 30 % zastoupení v rozhodovacích orgánech. Právě s překročením hranice 30 % se přítomnost žen v politice projeví na politických změnách a v politických rozhodnutích (Dahlerup 1988).

v politice úspěšně bojují. Inter-Parliamentary Union⁹, do češtiny překládané jako Meziparlamentní unie, (dále jen IPU) shromažďuje data o zastoupení žen v národních parlamentech. Na tomto dlouhodobém výzkumu dnes spolupracuje 166 parlamentů.

Z dostupných dat IPU, z ledna 2015, jsou ženy v dolních komorách parlamentů po celém světě průměrně zastoupeny (popřípadě v jednokomorových parlamentech) 22,3 %. Pokud se na průměrné hodnoty podíváme v rámci jednotlivých regionů světa, zjistíme, že nejlépe jsou na tom s ohledem na tuto problematiku severské země. Zde se průměrný počet žen v parlamentu pohybuje okolo 41.5 % (IPU 2015). Kateřina Jonášová ve své stati *Žena se železnou maskou aneb o hermafroditismu v politice* argumentuje tím, že v severských zemích je tento stav daný tradicím. Tento tradiční stav zobrazuje muže jako vládce moře a ženy vládnoucí pevnině. Na základě tohoto tvrzení Jonášová uvádí, že vysoké zastoupení žen v politice severských států souvisí právě s touto představou ženy jako hlavy rodiny či celého státu. Na základě této tradice nemají voliči problém s podporou žen při vstupu do politiky (Jonášová 2006: 4).

Druhé místo, v průměrné hodnotě zastoupení žen v národních parlamentech ve světě, patří Americe (jižní i severní dohromady), ženy zde mají 26,5 % míst v národních parlamentech. Evropa jako celek má třetí místo s hodnotu 25,2 %. Nejhůře na tom je ve světovém srovnání Pacifik, kde ženy tvoří pouhých 13,1 % zástupců v národních parlamentech. Pokud se zaměříme na jednotlivé státy světa, které v rámci IPU spolupracují. K lednu 2015 byly jen ve třech národních parlamentech ženy zastoupeny více než 50 % a to ve Rwandě, Bolívii a Andoře. Nejúspěšnějším evropským státem je Švédsko, které dle dat IPU skončilo na šestém místě.¹⁰ Česká republika se dle tohoto výzkumu umístila až na 73. místě ve světě. ČR se v tomto žebříčku ocitá vedle zemí, jako je Panama, Slovensko, Togo či Spojené Arabské Emiráty (IPU 2015).

⁹ IPU- Inter-Parliamentary Union (Meziparlamentní unie) vznikla už v roce 1889, kdy se stala vůbec prvním trvalým fórem, kde mohla probíhat mnohostranná jednání. Jejími zakladateli byli William Randal Cremer a Frédéric Passy (IPU nedatováno).

¹⁰ Ve Švédsku je dle dostupných dat v parlamentu 43,6 % žen (IPU 2015).

3. Bariéry pro vstup do politiky

Tato kapitola je věnována bariérám, které znesnadňují ženám vstup do politiky. Důležitou autorkou, která se překážkami pro účast žen v politice zabývá, je Pippa Norris. Právě Norris přichází s teoreticko-analytickým modelem, ve kterém identifikuje základní tři typy bariér, jsou to institucionální, individuální a společenské bariéry (Norris cit. in Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2008: 17). V této práci je, ale využívá model Petry Rakušanové a Lenky Václavíkové-Helšusové, který je představen v následujících třech podkapitolách. Upravený model Rakušanové a Václavíkové-Helšusové ukazuje, jak se jednotlivé překážky projevují v českém prostředí.

3.1. Institucionální bariéry

Mezi institucionální bariéry řadíme především volební systém a způsob výběru kandidátů v politických stranách. Základní teorie týkající se prostupnosti volebních systémů říká, že na základě poměrného volebního systému, bývá zvoleno více žen do zastupitelských orgánů, než je to v orgánech, které jsou voleny většinovým systémem. Toto tvrzení ověřovala v mezinárodní komparativní analýze Pippa Norris. Při komparaci volebních systémů parlamentů 182 zemí světa Norris zjistila, že v parlamentech, kde jsou zástupci voleni poměrným systémem, se průměrná míra zastoupení žen pohybuje okolo 15,6 %. V zemích, které používají pro volby do parlamentu většinový volební systém, se tato průměrná míra zastoupení žen pohybuje okolo 8,5 %. Rozdíl mezi poměrným a většinovým systémem tedy činí více než sedm procent (Norris 2004: 187–190).

Druhým hlavním institucionálním faktorem, ovlivňující nízkou participaci žen, je výběr kandidátů, tedy volební mechanismus uvnitř jednotlivých politických stran, které hrají nejdůležitější roli při sestavování kandidátních listin (Rakušanová 2005: 27). Většina zastupitelských orgánů je volena právě prostřednictvím kandidátních listin, které sestavují samy politické strany. V českém prostředí, tento nástroj politických stran mnohem významněji ovlivňuje zastoupení žen ve volených orgánech než typ volebního systému (Vláda České republiky 2009). Hlavní příčinou nedostatečného zastoupení žen v politice, z institucionálního hlediska, je to, že ve vedoucích stranických funkcích jsou převážně muži. Tito mocní vnitrostraniční aktéři díky svému vysokému postavení v hierarchii strany, plně ovládají a kontrolují nominační procesy (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2008: 16–25). Nízká participace žen není jen důsledkem malého počtu kandidátek, ale především to, že politické strany, muži

v jejich vedení, umisťují ženy na spodní místa kandidátních listin, kde mají tyto kandidátky velmi malou šanci být zvoleny do zastupitelských orgánů (Bitušíková 2005: 1005–1021). Ženy by mohly obsazovat vyšší místa na kandidátkách, pokud by si to žádala poptávka voličů, anebo pokud by vzešla snaha o změnu stávajícího stavu přímo od vedení politických stran (Česká ženská lobby 2009: 6)

Mezi další institucionální faktory, které ovlivňují míru zastoupení žen v politice, můžeme zařadit velikost volebního obvodu a počet mandátů, které může určitá politická strana v daném volebním obvodu získat (Rakušanová 2005: 27–28). Na úspěch žen v boji o účast v zastupitelských orgánech má pozitivní vliv, pokud je méně více mandátových volebních obvodů (Rakušanová 2003: 25–28).

Rakušanová ve svém dalším článku, který se zabývá institucionálními bariérami, *Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice* uvádí, že vliv velikosti volebního obvodu na podíl zvolených žen do zastupitelských orgánů je v České republice redukován dalšími dvěma faktory, geografickým umístěním volebního obvodu na Moravě a nesouměrným rozložením zvolených žen mezi jednotlivé politické strany. Ve volebních obvodech, které leží na Moravě, má značnou roli vysoká religiozita. Vyšší počet věřících, kteří uznávají tradiční rozdělení rolí ve společnosti, se projevuje v nižším zastoupení žen na kandidátních listinách. Druhý zmíněný faktor, který zmírňuje vliv velikosti volebního obvodu, je větší podíl žen mezi zvolenými kandidáty levicově orientovaných stran. Rakušanová také nabízí odůvodnění tohoto stavu, KSČM a ČSSD jsou jedinými dvěma parlamentními stranami, které se permanentně otevřeně hlásí k podpoře většího zastoupení žen v politice (Rakušanová 2005: 27–28).

ČSSD má potom jako jediná strana přidruženou ženskou organizaci na podporu účasti žen v politice, je to organizace Sociálně demokratické ženy (SDŽ). Sociálně demokratické ženy se charakterizují jako zájmové hnutí, které funguje v rámci struktur ČSSD. Hnutí j také součástí mezinárodních struktur, konkrétně Socialistické Internacionály žen (SIW). SDŽ v rámci svého programu, který se soustřeďuje především na ženy a rodinu, požaduje kromě většího podílu žen v politických funkcích, ale také prosazení paritního zákona (Rakušanová, Váslavíková-Helšusová 2006: 48–49). „*Naprostý nedostatek žen ve vrcholové politice a ve veřejných funkcích se odráží na tvorbě zákonů, které jsou často sociálně necitlivé a nereagují na situaci žen. Při tom účast žen na politickém životě země je podle našeho přesvědčení jednou z nezbytných podmínek rozvoje naší demokracie...*“ (Sociálně demokratické ženy 2008)

3.2. Individuální bariéry

Individuální bariéry tvoří další soubor překážek, které znesnadňují ženám vyšší zastoupení v politice. Petra Rakušanová a Lenka Václavíková-Helšusová ve stati *Ženy v mužské politice* tento soubor překážek dělí na tři dílčí bariéry. První překážkou autorky nazvaly jako přetrvávající patriarchální model rodiny. Patriarchální model rodiny byl lidmi velmi dlouho přijímán (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 45). Jeho hlavním předpokladem byla mužské dominance v rodině. Muž byl hlavou rodiny, která domů nosila peníze, zatímco na ženě ležela celá tíha starosti a péče o domácnost. V takto nastaveném modelu rodiny existovala asymetrie, která odrážela nerovný vztah mezi mužem a ženou (Walters et. al 1988: 18–19). Tato problematika oddělených společenských sfér je více naznačena v části, která je věnovaná společenským bariérám.

Patriarchální model rodiny značně oslabuje. Dnes jsou ženy připraveny zastoupit obě role, které jsou s nimi spojovány, tedy roli pečovatelky, stejně tak jako roli pracovně angažované ženy (Putnová et al. 2003: 27). Pro vstup do politiky a následné vykonávání politické funkce je ovšem skloubení těchto dvou rolí, politické kariéry a rodinného života pro ženy-politicky naprosto klíčové. Ženy v politické funkci si uvědomují jakýsi střet mezi rodinnými povinnostmi na jedné straně a povinnosti, které se pojí s výkonem této funkce, na straně druhé (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 45). Podpora a tolerance partnera a rodiny se jeví jako zásadní proměnná během působení žen v politice.

Druhou překážkou, která způsobuje nedostatečné zastoupení žen v politice, označují Rakušanová a Václavíková-Helšusová jako odlišná hodnocení mužů a žen (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46). Politika může být často považována jako oblast, která je ovládána a definována především muži, organizována podle mužského principu a pro muže (Maříková 1997: 436). Pohled na statistiky zastoupení žen v zastupitelských orgánech a ve vládách České republiky, které jsou součástí předchozí kapitoly, toto tvrzení o politice, ve které mají muži dominantní postavení, potvrzuje. Gilles Lipovetsky (2000) dokonce označuje politický svět jako poslední baštu maskulinity, jako nejmachističtější sféru nejdokonaleji obrněnou vůči ženám. Rakušanová a Václavíková-Helšusová tuto individuální bariéru popisují následovně: „V politice panují odlišná měřítka pro muže a pro ženy, být respektována a prosadit svůj názor je pro ženy často velmi obtížné, protože mužský princip a způsob vnímání představuje v současné době v české politice dominantní diskurs.“ (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46) Právě tento fakt, že česká politická scéna

je dominantně mužská, ženy a priori odrazuje stát se její součástí. Některé možné kandidátky mohou mít strach z diskriminace ze strany mužů. Ti se k sobě v politice mohou chovat genderově loajálně a ženy-političky mezi sebe úmyslně nepouštět (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46).

Třetí možnou individuální bariérou je odlišné pojetí moci. V tomto kontextu rozlišujeme pojetí moci na dva proudy, mužský a ženský. Mužské pojetí moci je charakteristické tím, že moc je pro muže jakousi formou vlády. Jejím prostřednictvím muž ovládá druhé. Moc v mužském pojetí je chápána jako rozhodování o druhých, jako manipulace s lidmi či jako vnucení vlastní vůle jiným lidem. Ženské pojetí moci je odlišné, chápe moc jako odpovědnost, nejčastěji odpovědnost za jiné lidi (Maříková 1997: 436). Ženy jsou v souvislosti s mocí méně ambiciózní, pokud se jedná o získání důležité funkce nebo postavení. Žena svou moc využívá pro veřejnou službu (Rakušanová, Václavíková-Helšusová 2006: 46).

Lipovetsky v kontextu odlišného pojetí moci muži a ženami, mluví o odlišné motivaci žen a mužů, která se projevuje jak při vstupu do politiky, tak během politické kariéry. Muži usilují o moc, o ovládnutí druhých, s čímž je spojena snaha, o co nejvyšší kariérní růst. Ženám v politice nejde primárně o postavení a kariérní postup, jak je výše naznačeno, ženy své působení v politice vnímají jako pomoc druhým, kdy se snaží prosadit své myšlenky a dosáhnout konkrétního cíle (Lipovetsky 2000: 266). Vůbec to, ale neznamená, že ženy nejsou dostatečně ambiciózní. V ČR se ženy snaží změnit společnost prostřednictvím působení v neziskových organizacích než angažováním v politice. V neziskových organizacích se účastní praktických projektů, kde za sebou vidí výsledky své práce (Jonssonová 2007: 34).

3.3. Společenské bariéry

Třetím typem překážek pro vstup žen do politiky jsou společenské bariéry. Společenské bariéry reflektují postoj společnosti k rozdělení rolí mužů a žen. Postoje veřejnosti k tomuto tématu jsou založeny na předsudcích (genderových stereotypech)¹¹. Tyto předsudky (stereotypy) jsou kulturními konstrukty, které se formovaly postupným

¹¹ „Genderové stereotypy jsou předsudečné představy o tom, jací/jaký mají muži a ženy být a jak se mají chovat.“ (Decarli Valdová et al. 2004: 18–27) Je to tedy nějaká obecně přijímaná představa, týkající se vzhledu, vlastností či schopností, kterou na základě těchto stereotypů (předsudků), přisuzujeme ženám a mužům (Jonášová 2007: 4).

dějinným vývojem a předávaly se v dané společnosti z generace na generaci (Tokárová 2011: 7–8).

Vývoj evropských států je dodnes ovlivňován křesťanskou tradicí, v minulosti se křesťanské hodnoty mnohem silněji promítaly do celospolečenského vnímání. V návaznosti na křesťanstvím byl veřejný prostor budován na principu převahy, ne rovnováhy. Převahy mužů nad ženami. Ženy svázané touto náboženskou tradicí byly separovány od moci ve veřejném prostoru, kterou ve svých rukou drželi většinou muži, do prostoru sféry soukromé (Vodáková, Vodáková 2003: 130–131). Tímto tradiční rozdělení společnosti na soukromou a veřejnou sféru se zabývala předchozí kapitola. Mužům byla vyhrazena veřejná sféra, sféra placené práce, podnikání, politiky. Ženy byly nuceny zůstat v soukromé sféře, která se soustřeďovala na práci v domácnosti, starost o děti. Sféra veřejná byla vždy výše hodnocená, měla vyšší společenskou hodnotu než sféra soukromá, ve které působily ženy. Výsledkem, téměř striktního oddělení těchto dvou sfér, jsou genderové stereotypy, které v jisté míře zůstaly přítomny v české společnosti dodnes (Maříková 1999: 14). Stejný argument člověka, který se i v dnešní moderní společnosti řídí stereotypními názory a předsudky, by v souvislosti s účastí žen v politice říkal, že žena nadále patří výhradně do soukromé sféry, kde je její plnohodnotné místo za sporákem, a ve veřejném životě a v politice nemá, co dělat (Maříková 1997: 442).

Vliv stereotypního smýšlení společnosti se odráží v souvislosti s politikou například i v tom, jaké vlastnosti přisuzujeme ženám-političkám a mužům-politikům, a priority na základě jejich pohlaví. S muži-politiky se často pojí vlastnosti jako je rozhodnost, razantnost, neústupnost (Rakušanové, Václavíková-Helšusová 2006: 46). Ženám-političkám je přisuzována důslednost, trpělivost, smysl pro svědomitost, vytrvalost, spolehlivost, zodpovědnost, empatie či obětavost (Český svaz žen 2007: 25).

V kontextu předsudků a genderových stereotypů a jejich reflexi v české společnosti, říká Jana Smiggels Kavková následující: „*Zjednodušeně lze konstatovat, že naše společnost je v tomto ohledu konzervativní a přetrvávají v ní předsudky a genderové stereotypy, které se projevují v příklonu k tradičnímu rozdělení rolí.*“ (Česká ženská lobby 2009: 6) S tímto tvrzením autorka nesouhlasí. Ano, genderové stereotypy v jisté míře stále působí na českou společnost, ale dle výsledků opakovaně prováděných výzkumů veřejného mínění, které jsou zaměřeny právě na problematiku žen v politice, jsou společenské bariéry ve smyslu, že společnost, nechce ženy v politice, na ústupu.

Výzkumy veřejného mínění ukazují dlouhodobý trend podpory společnosti k účasti žen v politice. Podívejme se konkrétně, jak se postoj české společnosti ke zkoumané problematice proměňoval v průběhu let. Ve výzkumu veřejného mínění, který probíhal v roce 1991, 61 % oslovených odpovědělo kladně, na otázku, zda považují zapojení žen do politiky za užitečné. V dalším výzkumu, který se konal v roce 1995, považovalo 75 % respondentů působení žen v české politice za užitečné. V červnu 2004, to bylo už 84 % dotazovaných (Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích orgánech 2004: 67). Poslední údaje jsou známy z výzkumu, který se konal v červnu 2006, ten ukazuje, že dokonce 87 % dotázaných považuje zapojení žen do veřejných rozhodovacích procedur je užitečné¹² (Kunštát 2006: 6). Podle dat získaných ze zprávy o analýze nízkého počtu žen v politických rozhodovacích orgánech (2004), pokládají působení žen v politice a v jiných sférách veřejného života za prospěšné častěji mladí lidé, ve věku 18–29 let. Naopak nejmenší podporu má působení žen v politice mezi staršími lidmi, kteří mají nad 60 let a také mezi voliči KSČM.

3.4. Intenzita institucionálních, individuálních a společenských bariér na komunální úrovni

Komunální politika může být vnímána jako odraz politiky nejvyšší, tedy politiky na celostátní úrovni (Bitušíková 2005: 1012). V České republice, ve vztahu ke zkoumané problematice, tento vztah neplatí. Zastoupení žen na celostátní úrovni a komunální úrovni je velmi odlišné. Východiskem pro tuto podkapitolu je tvrzení Veroniky Šprincové o nepřímé úměře v problematice zastoupení žen mezi komunální politikou a vyššími úrovněmi politiky, které říká, že v čím vyšších patrech politiky se pohybuje, tím menší je zde zastoupení žen (Šprincová 2012: 10). Jedním z důvodů této asymetrie mezi úrovněmi politiky může být intenzita působení bariér, které znesnadňují ženám vstup i další působení v politice. Hellová a Sztwiertnia vznášejí domněnku, že komunální politika je prostředí, ve kterém některé z klasických bariér ztrácejí na své intenzitě (Hellová, Sztwiertnia 2012: 66). Autorka se pokusí tuto domněnku aplikovat na výše zmíněné typy bariér. Vynecháno je působení společenských bariér na komunální úrovni a to z toho důvodu, že názor společnosti na podporu účasti žen v politice, byl jednoznačně nastíněn v předchozí kapitole, která se zabývala společenskými bariérami.

¹² 45 % dotázaných zvolilo odpověď „rozhodně užitečné“ a 42 % dotázaných zvolilo možnost odpovědi „spíše užitečné“ (Kunštát 2006: 6).

Nejprve se práce zaměří na intenzitu institucionálních bariér na komunální úrovni. Členství ve straně nehraje během komunálních voleb příliš velkou roli. Stranictví není v místních volbách tak důležité jako ve volbách do vyšších stupňů politiky, kam se bez podpory nějaké politické strany téměř není možné probojovat. Průzkumy dokonce ukazují, že na lokální úrovni je to často naopak. Mnohem úspěšnější jsou v této sféře politiky kandidáti bez politické příslušnosti (nestraníci). Nestraníci jsou dle šetření důvěryhodnější, a proto v komunálních volbách dostávají více voličských hlasů než kandidáti, kteří ve volbách reprezentují nějakou z politických stran (Bitušíková 2005: 1016). I volební systém, kterým se volí do obecních zastupitelstev obcí v ČR, připouští možnost kandidatury nezávislých kandidátů bez stranické podpory. Nezávislí kandidáti nebo sdružení nezávislých kandidátů musí pro svou kandidaturu splnit specifický požadavek, kterým se registrovaná politická strana ve volbách vyhne. Nezávislí kandidáti musí získat specifickou podporu od občanů obce, kde chtějí kandidovat a to v podobě jejich podpisů¹³ (Hellová, Sztwiertnia: 2012: 68).

Výše uvedená část, která se věnuje institucionálním bariérám, říká, že právě politické strany, především jejich vliv na výběr kandidátů a celý mechanismus sestavování kandidátních listin, je považován za zásadní překážku pro vyšší účast žen v politice. Z těchto důvodů, můžeme silně nestranickou lokální politiku, kde mohou do voleb kandidovat i nezávislí kandidáti, považovat za prostředí, ve kterém se ženy snadněji prosadí (Hellová, Sztwiertnia: 2012: 74).

Intenzitě působení vlivu individuálních bariér na komunální úrovni je věnována následující část této práce. Autorka se zaměří na vliv překážky, která byla výše definována jako přetrvávající patriarchální model a také na překážku odlišného pojetí moci. Participace žen na nejnižší úrovni politiky ženám-političkám umožňuje, aby zůstaly, co nejbližší domovu a rodině. Post zastupitelky v obecním zastupitelstvu, anebo úřad starostky je možné mnohem lépe a snadněji sladit s rodinnými povinnostmi, jejichž vykonávání, v duchu tradice patriarchálního modelu společnosti, stále leží především na bedrech ženy (Bitušíková 2005: 1013–1014). Komunální politika umožňuje ženám pracovat (většinou) v místě jejich bydliště, kde mají svou domácnost i děti pod kontrolou.

¹³ V obcích do 500 obyvatel tato podpora musí činit minimálně 5 % voličských podpisů, v obcích od 501–3000 obyvatel musí nezávislý kandidáti získat 4% podporu obyvatel (Hellová, Sztwiertnia 2012: 68). Obcemi s vyšším počtem obyvatel se tato práce nezabývá.

Argument, že s výkonem funkce na lokální úrovni je možné mnohem lépe sladit rodinné povinnosti než na jiných úrovních politiky, podpoří fakt, že místní političky/ politici tvoří politiku především v samotné obci, kde byli zvoleni nebo v jejím nejbližší okolí. Funkce obecního zastupitele si nevyžaduje, tak jako například funkce ministra, účast na jednáních v Praze či Bruselu, klade minimální nároky na odloučení od rodiny (Hellová, Sztwiertnia: 2012: 66). Komunální politika nejlépe umožňuje spojení rodinných povinností, které na ženě v domácnostech leží, s její politickou kariérou v obecním zastupitelstvu. To je hlavní důvod, proč si ženy volí právě tuto úroveň ke svému vstupu do aktivní politiky. Pro ženy je právě rodina, starosti o domácnost a péče o děti, velmi důležitým rozhodujícím faktorem, který zvažují při vstupu do politiky.

Pokud se podíváme na překážku odlišného pojetí moci, ta dle autorky hraje nejdůležitější roli při rozhodování žen, zda vstoupí do politiky právě na komunální úrovni. Tato bariéra se pojí s tím, jak ženy chápou politiku, tedy jako službu veřejnosti a také s tím, jak ženy přistupují ke komunální politice.

Politika není pro ženy primárně bojem o moc, o post či o prestiž, která je s politickou funkcí spojena. Ženy ve svém působení v politice často vidí poslání, jakousi misi či službu veřejnosti. Neberou svou politickou kariéru jako můstek k vyšším politickým pozicím. Právě to může být důvodem, proč kandidují v komunálních volbách. Právě tato úroveň politiky je lidem nejbližší a ženy ji vnímají jako velmi smysluplnou (Smiggels Kavková 2014). Jak uvádí Bitušíková ve svém výzkumu, ženy se mnohem lépe identifikují s problémy, které se týkají lokální politiky. V tom smyslu, že se s těmito problémy cítí být více propojeny, protože se ve většině případů dotýkají jejich vlastního života v obci, kde bydlí. Hlavní motivací žen, které se chtějí aktivně angažovat v politice, je pomoc obci, aby prosperovala. Ženy-političky, které působí na lokální úrovni politiky, vidí svou práci jako možnost, jak se podílet na zvelebování svého domova, jako šanci najít řešení na každodenní problémy spoluobčanů (Bitušíková 2005: 1014–1015).

Druhým možným vysvětlením, proč ženy nejvíce působí právě na nejnižší úrovni politiky, je to, že ženy, v souvislosti s odlišným pojetím moci, chápou vyšší úroveň politiky, především národní úroveň politiky, velmi negativně, což je odráží od aktivní účasti v ní. V souvislosti s tímto problémem se můžeme často setkat s tvrzením, že vysoká politika je vnímána negativně a označována, nejen ženami, ale celou společností, za špinavou hru, plnou korupce (Hellová, Sztwiertnia 2012: 75; Rakušanová 2008: 20). Aktérům této špinavé hry jde především o moc, o peníze. Ženy se od politiky plné korupce a intrik distancují a dávají přednost lokální politice, kterou vnímají jako nepolitické

prostředí (Hellová, Sztwertnia 2012: 67, Ryšavý 2006). Nepochitické prostřední myšleno tak, že středobodem komunální politiky není boj o moc či vliv, ale jde především o obec a její občany. Spojení těchto dvou tvrzení, politika jako služba veřejnosti a politika jako nepolitika, je hlavním důvodem, proč se ženy angažují právě na lokální úrovni.

4. Praktická část bakalářské práce

V následující kapitole je zpracována praktická část této bakalářské práce. Praktická část spočívá v analyzování dat, které autorka získala z rozhovorů, s pěti oslovenými starostkami okresu Šumperk. Vzhledem k anonymitě spolupracujících starostek nebudou v následující části zveřejňována jejich jména ani příjmení. Jednotlivé respondentky budou označovány následovně jako respondentka 1, respondentka 2, respondentka 3, respondentka 4 a respondentka 5. Tato analýza dat, by měla sloužit především k nalezení a objasnění hlavních důvodů, kvůli kterým političky, které jsou úspěšné na komunální úrovni, nepostupují do vyšších pater politiky.

Místní úroveň politiky je vnímána jako startovací bod pro politickou kariéru ve vysoké politice, jak už bylo na začátku práce řečeno. Dáme-li teorii deskriptivní reprezentace, která je představena v první kapitole, do souvislosti s řešenou tématikou nerovnoměrné účasti žen v politice, autorka se domnívá, že pokud by komunální političky nesetrvávaly na této úrovni, ale postupovaly by do vyšších pater politiky. Vyřešilo by to nerovnoměrné působení žen v politice a snadněji by bylo dosaženo plné deskriptivní reprezentace ve všech úrovních politiky.

4.1. Vstup do politiky a problémy s ním spojené

Vstup do politiky je v životě každého člověka, který se k tomuto kroku rozhodne, velkou událostí. Rozhodnutí vstoupit do politiky je věc, která sebou nese nové výzvy, komplikace, problémy, ale také pocit seberealizace. Tato podkapitola se zabývá nalezením důvodů, které vedly oslovené starostky ke vstupu do politiky. Také nastiňuje problémy, se kterými se ženy v prvních momentech své politické kariéry musely potýkat. Mezi pěti oslovenými ženami je jen jedna, která se do politiky rozhodla jít na základě svých vlastních ambicí. Za její kandidaturou nestál žádný vnější impuls, ale vzešla z její vlastní iniciativy, z touhy něco změnit.

Respondentka 1: *„Kandidovala jsem poprvé už v roce 1994 a byla to úspěšná kandidatura. Stala jsem se členkou obecního zastupitelstva. Nikdo mi vstup do politiky nenabídl, tehdy jsem byla nejspíše sama tak ambiciózní. Nevím, jestli bych měla odvahu opakovat svou kandidaturu dnes. Zažila jsem několik nepříjemných období. Bohužel se nemůžete zavděčit všem. Impulsem pro vstup bylo hlavně to, aby v obci rozhodovali lidé, co tu bydlí a řešili potřeby místních obyvatel. Řídila jsem se tím, že tady bydlím*

a chci tady, přímo tady u nás, něco udělat, něco změnit. Starostkou jsem se stala až v roce 2000.“

Ostatní čtyři respondentky měly shodný start politické kariéry. Popud pro vstup do politiky nevzešel od nich samotných, ale z jejich okolí. Jednu z respondentek ke kandidatuře do obecního zastupitelstva přiměl manžel, který také kandidoval.

Respondentka 2: *„Nebylo to na můj popud, manžel se v politice angažoval. V roce 1990 jsme se osamostatnili od města Hanušovice a konaly se první volby. Kandidovali jsme v nich společně s manželem a já jsem byla zvolena starostkou, ale i on byl ve volbách úspěšný. Starostkou jsem byla zvolena k 1. 1. 1991.“*

V ostatních třech případech byly starostky osloveny svými spoluobčany, kdy jim bylo nabídnuto místo na kandidátní listině. Následně byly tyto tři ženy v komunálních volbách zvoleny do obecních zastupitelstev, jak samy říkají, bylo to spíše díky náhodě.

Respondentka 4: *„Kandidovala jsem poprvé už v roce 2002. Důvodem nebyla moje vlastní iniciativa ani žádná ambice, ale byla jsem oslovena spoluobčany, abych s nimi kandidovala. Po týdenním přemýšlení a rozmyšlení, jsem na tuto nabídku přijala. Kandidatura dopadla úspěšně, získala jsem dostatek hlasů a stala jsem se členkou našeho obecního zastupitelstva, nebyla jsem hned v roce 2002 zvolena starostkou. Starostkou jsem až od roku 2004, poté, co nastal problém s bývalou paní starostkou, a byla odvolána, Já jsem byla zvolena na její místo. Nikdo nechtěl tuto funkci vykonávat, tak jsem se toho ujala.“*

Respondentka 5: *„Poprvé jsem kandidovala v roce 2006. Určitě to nebylo z mé iniciativy. Vedlo mě k tomu hlavně rozhodnutí bývalého pana starosty, který už nechtěl znovu kandidovat. S tímto svým rozhodnutím mi nabídl místo na kandidátce. A tak nějak vyšlo. Možná bych řekla, že se to spíše zvirtlo, protože mě oslovil především kvůli tomu, že nebylo dostatek lidí na kandidátce, byla jsem tzv. do počtu. No a dopadlo to, jak to dopadlo, jsem tu už devátým rokem.“*

Respondentka 3 vykonává úřad starostky obce už tři volební období, ale před první kandidaturou o politické kariéře nikdy nepřemýšlela. S politikou nechtěla mít nic společného.

Respondentka 3: *„Poprvé jsem kandidovala ve volbách v roce 2006. Hned v první kandidatuře jsem se stala starostkou. Co mě vedlo ke kandidatuře? Více méně mě přemluvili. Nikdy to nebyl můj sen, nechtěla jsem to dělat. Já jsem účetní a nějakou dobu jsem dělala účetní na obecním úřadě. Právě prací účetní jsem se dostala blíže k problémům obce a tyto problémy jsem dokázala řešit. Navíc se v té době začalo*

projevovat, že je v úřadě nevyhovující pan starosta. Tak mě stávající zastupitelstvo začalo nabádat, ať zkusím kandidovat. Já jsem dlouho vzdorovala, opravdu se mi do toho nechtělo, ale potom mě zlomili. Říkala jsem, ať mě na kandidátku klidně napíší, že mi stejně nikdo hlas nedá, protože v obci nejsem populární. Opak byl pravdou a volby jsem vyhrála. A od svého zvolení jsem už měla nějakou odpovědnost k obci a nemohla jsem říct, že potom, co jsem vyhrála, to vzdávám, že nechci vykonávat úřad starostky. Nešlo to a tak jsem si řekla, že to zkusím.“

Nejednou se v rozhovorech opakuje negativní nebo spíše rezignované prohlášení žen, že v obci nebyl nikdo jiný, kdo by tuto funkci dělal, a proto zůstávají nadále ve svém postu. Cítí zodpovědnost ke své obci. U respondentky 3 to byl i jeden z hlavních důvodů její třetí kandidatury.

Respondentka 3: *„Podruhé jsem kandidovala proto, že jsme měli rozdělané nějaké projekty a chtěla jsem je dokončit. Ale toto třetí volební období, je mé poslední. Už jsem chtěla skončit, tři volební období je dlouhá doba. I když starosta dělá maximum pro obec, dnes po těch 9 letech lidí vidí jen to špatné, co se nepovedlo. A práci starosty/ky byste neměl dělat, když Vás to nenaplňuje, když k tomu nemáte dostatečnou motivaci. Bez toho nadšení a zdravé motivace se to nedá. Ale bohužel v obci nebyl nikdo, komu bych úřad předala, tak jsem byla opět přemluvena k tomu, abych ještě zůstala.“*

Další otázka opět směřovala na začátek jejich politické kariéry. Autorka se v ní dotazovala na to, jak těžké pro ně bylo stát se komunální političkou, jestli sebou tato nová funkce nesla nějaké překážky, které musely překonat. Jen jedna z pěti respondentek označila začátek svého politického působení jako bezproblémový, nepotýkala se s žádným zásadním problémem. Ve dvou případech sebou začátek politické kariéry nesl i problém v rodině.

Respondentka 1: *„Se vstupem do politiky to začalo malinko skřípat doma. Manželovi se samozřejmě nelíbilo, že žena není po sobotách, po nedělích, po večerech vůbec doma. Bohužel to s touhle funkcí tak je. Zasedání jsou večer, různé akce jsou večer, ‚výročky‘ partnerů, školení a nesmí na takovýchto akcích chybět. Bohužel mám méně tolerantního muže, který se s faktem, že žena není doma, nedokáže vyrovnat.“*

Respondentka 4: *„Při mém vstupu do politiky byl největší problém manžel a rodina. Manžel s mou kandidaturou a následnou politickou kariérou nesouhlasil, nepodporoval mě. Navíc jsem v té době měla velmi malé dítě, dceři byly pouhé čtyři roky, takže to bych označila jako největší překážku, kterou jsem musela překonat.“*

Jedna z respondentek se po zvolení starostkou setkala s problémy v obecním zastupitelstvu. Jeden ze zastupitelů, neúspěšný kandidát na starostu, se s prohrou nedokázal smířit a respondentce 5 znepríjemňoval funkci starostky.

Respondentka 5: *„Nejhorší byla situace v zastupitelstvu po volbě starosty. V zastupitelstvu byl jedinec, který si myslel, že má pro tento post lepší předpoklady, že by byl lepším starostou. Svou prohru nesl velice špatně a na zasedání mi to dával pořádně znát.“*

Respondentka 3 řešila hned několik problémů poté, co nastoupila do úřadu starostky. Jako velmi těžké označuje vůbec seznámení s chodem celého obecního úřadu a spoustu nových věcí, které se musela díky této funkci naučit.

Respondentka 3: *„Měla jsem dobrou startovací pozici, protože jsem se v této obci narodila. Nikde jinde jsem nikdy nežila, takže mě všichni obyvatelé znali a měla jsem ze začátku obrovskou podporu celé obce. Nejhorší bylo asi naučit se samostatně rozhodovat a stát si za svým názorem. Smířit se s tím, že já jsem ta, kdo dané rozhodnutí může a musí udělat. Vzít na sebe zodpovědnost, že se moje rozhodnutí nemusí líbit všem. Dalším úskalím bylo seznámení s celou problematikou úřadu, je tady strašně široký záběr. První rok jsem se v úřadu protrápila, než jsem se vším obeznámila. Jelikož bývalý pan starosta odešel tím způsobem, že mi jen předal klíče, nebyla tu možná žádná naše spolupráce, musela jsem se všemu učit sama. Těžká byla také změna mého postavení na úřadě. Nejdříve jsem byla zaměstnancem úřadu (účetní), ostatní byli kolegové, spolupracovníci a najednou jsem byla já ten vedoucí a musela jsem jim velet. Ze začátku jsem to brala tak, že jsme všichni na jedné lodi, na jedné úrovni. Postupem času pochopíte, že občas musíte bouchnout do stolu a říct, že to bude takhle a takhle, že já jsem ten, kdo tomu velí. A to bylo taky docela těžké se s tímto srovnat. Také jsem měla problém s vystupováním na veřejnosti, nějaké svatby, ceremoniály. Ale tohle se všechno naučíte. Vstup do politiky mi dal strašně moc. Ale taky hodně vzalo. Všechno má dvě strany.“*

4.2.Problémy v rodině

Druhá podkapitola se zaměřuje na problémy, se kterými se ženy mohou potýkat právě z toho titulu, že jsou ženami. První část podkapitoly se zabývá dilematem politika – rodina. Jak se rodiny vybraných starostek smířily s jejich politickou kariérou, jestli je podporovaly či naopak odrazovaly od vstupu do politiky. Druhá část této

podkapitoly se zaměří na problém ženy v mužském světě. Autorka se respondentek dotazovala na osobní zkušenosti s projevem diskriminace.

Je logické, že manžel, děti a rodinné zázemí je pro každou ženu velmi důležitá věc. Právě názor nejbližších, hlavně manžela, je považován za rozhodující pro politickou kariéru ženy. Výkon takto časově a psychicky náročné práce vyžaduje tolerantního a chápavého manžela, který kariéru své manželky plně podporuje. Všechny oslovené respondentky jsou manželkami a matkami, proto se další část rozhovoru věnovala právě problému vztahu politička-manželka, politička-matka. Autorka se ptala respondentek na to, jak reagovala jejich rodina na rozhodnutí kandidovat do obecního zastupitelstva a na jejich následnou politickou kariéru. Tři z pěti respondentek se od svých rodin setkala s pozitivním a tolerantním přístupem k jejich politické kariéře.

Respondentka 2: *„Podpora rodiny byla vždy. Žije mou politickou kariéru se mnou. Zatahují je do všech obecních akcí. Jsou zahrnuti do dění v obci. Nikdy mi to nevyčítali, nezazlívali, v tom mám asi štěstí.“*

Respondentka 5: *„Rodina mě plně podporuje, je velmi tolerantní. Nikdy tu nebyl problém, že by mi něco vyčítala, odrazovala mě od této práce. Neměli žádné výhrady. Ale je pravda, že musím zvládat veškerou péči o rodinu tak jako před tím, než jsem se stala starostkou. Je to na mně, jak se zařídím. Manžel sice toleruje a podporuje mou politickou kariéru, ale určitě na sebe nevezl roli matky a hospodyně a nedělá veškeré domácí práce místo mě.“*

Nejvíce tolerantního manžela má respondentka 3. Svou manželku v kariéře, kterou si zvolila, podporoval maximálně. Převzal za ni domácí povinnost, starost o dům a především péči o jejich dvě společné děti.

Respondentka 3: *„Já jsem měla docela malé děti, jednu dceru v první třídě a druhou ve čtvrté třídě. Ve škole poznali, že se něco u nás doma děje. Mysleli si, že se přinejmenším rozvádíme. Manžel doma převzal většinu těch ženských povinností, pro děti byl minimálně první čtyři roky maminkou a ještě dnes je to tak, pořád nejsem doma. Do dnes všechno řeší s tatínkem. Od manžela cítím určitě podporu, ale když byl nějaký problém v obci, tak si neodpustil poznámku, jestli nechci z funkce starostky raději odejít. Děti mě od toho hodně zrazovaly, více než manžel. Podpora zezáчатку nebyla od mých rodičů, měli o mě strach. Byla jsem docela mladá, vlastně téměř bez zkušeností. Zrazovali mě od toho, ale teď je to už v pořádku. Všechno chce čas, časem se to srovná.“*

Ale mezi oslovenými starostkami byly i dvě, jejichž vstup do politiky se doma nesetkal s nadšením.

Respondentka 1: „*Tak Honza (syn) to trochu odnesl, on byl malý, když jsem s politikou začínala. Rodina moc ráda není, do teď. Manžel se s tím nesrovnal. Chlapi jsou chlapi, jsou ješitní. Ano, je pyšný, když mě někdo pozná, s kým se zná. Ale dodnes se s tím nesmířil.*“

Respondentka 4: „*Manžel byl proti, abych kandidovala, ale dnes po těch letech, si už zvykl a neprotestuje. Ani mě nepřemlouvá, nedomlouvám mi, abych už znovu nekandidovala. Dnes už to rodina nechává plně na mém rozhodnutí.*“

I manželé, kteří prvotně nepodporovali vstup svých žen do politiky, dnes tolerují toto jejich rozhodnutí a neodrazují je od funkce starostky. Některé respondentky si spíše než podporu manžela a blízké rodiny uvědomují, fakt, že jejich politická kariéra značně ublížila dětem, které byly při jejich vstupu do politiky většinou hodně malé.

Respondentka 4: „*Manžel mi sice nikdy nefandil, jak už jsem říkala, byl proti mé kandidatuře, ale po mém zvolení do čela obce, jsem od něj nikdy neslyšela žádné výčitky. Znatelnější je to u mých dětí, které mi občas vyčítají, že jsem svou pozornost směřovala na dění v obci místo toho, abych byla normální máma. U syna tento postoj nevnímám tak silně, ale u dcery je to velmi znát, že jí moje politická kariéra hodně vzala. Ví, že jsem velmi ublížila rodině, tím že jsem se stala starostkou. Jsem si vědoma toho, že jsem dělala více pro obec než pro svoje děti a manžela.*“

Dále se autorka zajímala o osobní zkušenost političek s projevem diskriminace ze strany mužů, jehož důvodem by bylo právě to, že jednájí se ženou ve vysoké rozhodovací funkci. Většina oslovených respondentek se s žádným projevem diskriminace ze strany mužů osobně nesetkala. Shodují se na tom, že záleží na postojích jednotlivých lidí, se kterými jednájí. Podle odpovědí respondentek se stane jen výjimečně, že při jednání s muži cítí nějaký náznak diskriminace. Takové chování označují jako malé věci, nad kterými se pousmějí.

Respondentka 4: „*Ne, nikdy jsem se s projevem diskriminace nesetkala ne z toho titulu, že bych byla žena. Akorát třeba nevhodné chování některých místních občanů, kteří si mysleli, že když jsem ‚jen‘ žena, že si na mě můžou jen tak otvírat pusy a dovolat si. Ale zjistili, že to nejde. Jinak jsem to nikdy nepocítila. Nikdy jsem nezaznamenala nějaké jiné chování od kolegů z komunální úrovně, z mikroregionu či z jiných úrovní politiky, jehož příčinou by bylo to, že jsem starostka-žena.*“

Respondentka 2: „*Já bych neřekla. Ze strany kolegů, starostů vůbec nebo jen velmi ojediněle. Ani ze strany zastupitelů, jsem se s tím nesetkala. Je to spíš nárazově, že narazí na člověka, který má osobní problém, že chlap nebere ženu, jako rovnocenného*

partnera, protože on ji vidí za plotnou, v domácnosti. Mezi starosty, ale vůbec, starostové jsou slušní.“

Respondentka 5: „*Ne, vůbec ne. Nikdy jsem se s tím nesečkala. Ani od ostatních kolegů starostů ani v zastupitelstvu nebyl nikdy problém. Navíc máme teď v zastupitelstvu ženy převahu. Například ani na úrovni mikroregionu, kde je přece jen větší převaha mužů, jsem se nikdy nesečkala ani s náznaky diskriminace. Ale je určitě pravda, že když někde narazím na ženu, ať starostku nebo krajskou zastupitelku, že si máme, co říct.*“

Respondentka 3: „*Já si myslím, že spíše naopak. Muži se ke mně chovají mile, protože si myslí, že jsem hloupá žena, kterou přemluví hezkými slovy. Samozřejmě, že v zastupitelstvu při výměně názorů někdy zazní, abych se vrátila zpět do kuchyně, že dané věci nerozumím, ale to je myšleno v žertu. Občas mě také chlapi v zastupitelstvu zkouší, ale já se nedám. Většinou to jsou malé věci, nad kterými se mávne rukou a člověk na to hned zapomene. Ale opravdu si nevzpomínám, že bych se někdy, s něčím závažnějším osobně setkala.*“

Jen jedna z respondentek se svěřila, že s projevem diskriminace od mužských kolegů má osobní zkušenost. Diskriminace se projevuje v obecním zastupitelstvu, kde neúspěšní opoziční zastupitelé mají problém s faktem, že obec vede žena.

Respondentka 1: „*Diskriminaci máme v zastupitelstvu. Tam totiž někteří chlapi, neuznávají ženy. I po takové době vám to dávají najevo, hodně najevo, že mezi ně nepatří. Ale není to jen v zastupitelstvu. Je jich hodně. Přijde mi, že teprve teď se půlka chlapů probouzí a zjišťují, že ženy zastanou stejnou práci jako chlap. Ve městech je to normálnější, na řídicích místech jsou hodně vidět ženy, ale na vesnicích to pořád tak trochu přetrvává. Chlapi si myslí, že vedoucí má být ze zásady také muž, i když to není ideální vedoucí. Důležité je pro ně to, že je to chlap a přes to nejede vlak. Nejsem feministka, ale vadí mi to. Ale není to tak, že bych raději jednala se ženami než s muži, už jsem si zvykla. Dokážu s nimi vyjít, jednat s nimi. Ale je pravda, že když jednám se ženou, tak se rychleji domluvíme. A to opravdu nejsem feministka. Musím říct, že co mám kolegy, starosty, tak to je úplně v pořádku. Oni (starostové) ví, o co jde. Ten vztah je tam dobrý. Není žádný starosta, který by přehlížel starostky ženy. Spíše před námi smekají. Ono ustát konflikty s občany není jen tak. Na chlapa si přece jen tak nedovolí.*“

Tato podkapitola ukázala, že život ženy po vstupu do politiky, s přihlédnutím k rodinné sféře, není jednoduchý. Výpovědi respondentek korespondují se zjištěním Rakušanové a Václavíkové-Helšusové, které podporu rodiny a názory bližních, označují za rozhodující faktor při rozhodování žen o vstupu do politiky.

4.3.Lokální vs. vyšší úrovně politiky

Třetí podkapitola se zabývá podrobněji rozdílem mezi lokální úrovní politiky a mezi vyššími patry politiky. Respondentky byly dotazovány na hlavní rozdíly, které spatřují mezi komunální úrovní politiky, ve které působí a vyššími patry politiky. Dotazované měly polemizovat s tvrzením, že nejsnadnější vstup do politiky je pro ženu právě na komunální úrovni. Také měly prostor dané tvrzení okomentovat dle vlastní zkušenosti. Většina respondentek se v otázce rozdílnosti lokální a jiných vyšších pater politiky shodla. Komunální politika je pro ně charakteristická především každodenním kontaktem s občany nebo s jejich problémy. Každé rozhodnutí starostek se téměř okamžitě promítne do života v obci.

Respondentka 3: *„Na takto malých obcích je to určitě náročnější. Jste na všechno skoro úplně sám, nemáte kolem sebe tým odborníků, co za Vás všechno vyřeší. Například v Šumperku má pan starosta různé už specializované odbory, které mu s daným problémem radí. Já si u nás musím všechno nastudovat sama, což mi zabere spoustu času, než si projdu nějakou novou vyhláškou, zákon. O tohle je to složitější, že jste na všechno sama. Ale zase je to o to jednodušší, že v takto malé obci není zase tolik zásadních problémů. Další rozdíl je v tom, že jste s lidmi v neustálém kontaktu, nemáte se kde schovat před kritikou. Všichni Vás v obci znají, mají s Vámi nějaký vztah. Jste pro ně ten, kdo za dění v obci zodpovídá. Nebojí se Vám dát najevo, že se jim něco nelíbilo. Jste vidět, musíte si dávat na určité věci pozor. Je to občas složité, hlavně psychicky. Lidé často řeší obecní věci v obchodě, když jdete pro pět rohlíčků, které kvůli tomu stejně zapomenete koupit, anebo v hospodě, když jdete po práci na pivo, tak Vás nenechají si odpočinout a konfrontují Vás.“*

Často se v průběhu rozhovorů opakovalo téma anonymity. Ta je podle respondentek výhodou ve vyšších patrech politiky. Většinou nikdo přesně neví, kdo za jakým rozhodnutím či zákonem stojí. Na komunální úrovni se před občany nemáte kam schovat. Starostky říkají, že o žádné anonymitě se nedá na komunální úrovni, hlavně na malých obcích, vůbec mluvit. Všichni se v obci vzájemně znají a všechna rozhodnutí padají na hlavu starostek/ starostů.

Respondentka 5: *„Hlavní rozdíl mezi komunální úrovní politiky a vyššími úrovněmi vidím hlavně v anonymitě. Na vesnici se nemáte kam schovat, ani za co. Ve vysoké politice na sebe vzájemně jeden na druhého ‚háže‘ špínu a svaluje vinu za určité rozhodnutí. Na malé obci to tak nejde, nemáte se kam schovat. Všichni ví,*

kdo dělá rozhodnutí. Jste lidem neustále na očích a musíte se jim zodpovídat většinou tváří tvář. Jenom vylezu z kanceláře, tak musím vysvětlovat.“

Respondentka 1: *„V komunální politice jste více na pranýři. Ve vysoké politice se to lidí tak nedotýká. (Politici) Nesetkávají se s lidmi. U nás v obci se s občany setkáváme každý den a oni hned reagují na daná rozhodnutí. Proto bych řekla, že kandidovat do obecního zastupitelstva je větší odvaha než kandidovat nahoru.“*

Dalším rezonujícím tvrzením, které se opakovalo v rozhovorech, bylo to, že politici, kteří zastávají pozici ve vyšší politice, jsou často odtrženi od reality normálního, běžného života, což respondentky vidí jako velký problém.

Respondentka 2: *„Na komunální úrovni pracujete hlavně pro lidi. Jste jim víc na očích. Vidí všechno, co děláte, ať špatně nebo dobře. Ve vyšších patrech politiky se ztrácíte. Máte k lidem dál. Na komunální úrovni máte blíž k lidem a lidé zase mají blíž ke starostovi, než třeba k senátorovi či poslanci. Více s lidmi pracujete, řešíte jejich problémy každý den. Poslanci jsou odtrženi od denní reality života. Mají priority někde jinde.“*

Respondentka 4: *„Řekla bych to krátce, připadá mi, že ti, co jsou výš, absolutně neví, co se děje dole. Podle mého názoru, jsou politici, hlavně ve vládě, v té celostátní politice, úplně odtrženi od reality. Většina z těchto politiků nastoupila hned do vysoké funkce bez nějaké politické průpravy. Jsem toho názoru, že by i v politice měl platit nějaký kariérní růst. Ať si každý ministr, senátor, poslanec vyzkouší, jak se dělá politika na malé obci a pomalu postupuje až nahoru. Měl by si před vrcholnou funkcí něčím projít, získat někde zkušenosti a k tomu je komunální politika ideální. Každý den řešíte problémy Vašich lidí a každý den je to něco nového. Pokud si projdete tímto vývoj tzv. od píky, tak se na celou věc díváte jinýma očima.“*

Respondentky se vyjadřují k vyšším patřům politiky všeobecně negativně. Mluví v této souvislosti se špinavou hrou o peníze, o moc.

Respondentka 1: *„Tady, v komunální politice, nám jde o obec, o občany. Ve vysoké politice jim jde hlavně o peníze a o zviditelnění se, což je šílené.“*

Na druhou stranu komunální politiku potom hodnotí velmi pozitivně a to především ve vztahu k potřebám občanů. Jedna z respondentek dění na malé obci neoznačila ani za politiku. Ale nazvěme to jako téměř apolitickou službu veřejnosti, pomoc obci. Tento názor se velmi často v rozhovorech opakoval.

Respondentka 3: *„Já bych to určitě nenazvala politikou. Na tak malé obci nejde vůbec o politiku. Všichni tady kopeme za jeden tým, za naši obec. V zastupitelstvu*

to funguje tak, že pokud se něco většinou odhlasuje, tak to celé zastupitelstvo respektuje. Mám štěstí, že nemusím bojovat ještě v rámci zastupitelstva. Respektujeme se. A děláme maximum pro obec. “

Respondentka 4: *„Snažíme se obci maximálně pomáhat. Na jedné straně si myslím, že je za námi, nejen za mnou, ale za celým zastupitelstvem vidět veliký kus dřiny z hlediska práce pro obec. Na druhé straně se ani v malé obci nikdy nezavděčíte všem. “*

Respondentka 5: *„Já se ve své funkci snažím dělat maximum pro dobro a rozkvět obce. Za tu dobu, co jsem starostkou se nám podařilo realizovat tři velké projekty, na které jsem pyšná. Největším projektem je teď probíhající kanalizace. Už se nemůžeme dočkat, až bude hotovo (smích). “*

Další okruh otázek se pohyboval kolem tvrzení, které říká, že nejsnadnější je vstup do politicky aktivního života právě na úrovni komunální politiky. Oslovené ženy měly s tímto tvrzením polemizovat. Všechny ženy s tímto tvrzením souhlasily. Často argumentovaly tím, že komunální politika je pro ženy přátelštější, protože v obci se všichni vzájemně znají. Také s ohledem na rodinný život a výchovu dětí je komunální úroveň politiky dle respondentek více schůdná s výkonem takovéto funkce.

Respondentka 5: *„Myslím si, že je to nejsnadnější. Do těch jiných pater ať už kraj nebo dokonce parlament, tam je to pro ženy určitě těžší. V obcích se totiž všichni známe, občané ví, koho volí. Navíc tu určitě hraje roli i rodina. Na komunální úrovni se můžete nejvíce věnovat rodině. “*

Respondentka 2: *„Myslím si, že je to pro tu ženy snadnější. Jsou v místě bydliště, znají lidi, se kterými jednají, pro které jednají. Je to pro ženu bližší. I přesto, že je žena starostka, tak se stará o rodinu, což je nejsnadněji skloubitelné s komunální úrovní. “*

Respondentka 4: *„Asi bych s tím souhlasila. Je pro ženu určitě mnohem jednodušší, když pracuje v místě bydliště a nemusí nikam dojíždět, když má hlavně malé děti. Tohle ta komunální politika umožňuje, sice taky cestujete, ale není to cestování tak časově náročné, než kdybych každý den dojížděla do Olomouce. Takže ano, z toho rodinného hlediska, je vstup na komunální úrovni pro ženu jednodušší a i přijatelnější. “*

4.4. Možnost vstupu do vyšších pater politiky: Ano, či ne?

Další podkapitola se věnuje podrobněji problematice postupu žen do vyšších pater politiky v ČR. Autorka se dotazovala respondentek na jejich možný kariérní postup do již několikrát zmiňované vyšší politiky, ať už postup do krajského zastupitelstva nebo do Parlamentu České republiky. I když ženy negativně odpověděly, že o vstupu do vyšší

politiky nikdy nepřemýšlely, ptala se autorka, zda existují důvody, kvůli kterým by dnes kandidaturu zvažovaly. Jedna z respondentek už zkušenost s kandidaturou do krajského zastupitelstva měla, ale bohužel negativní, neuspěla¹⁴

Respondentka 1: *„Jednou jsem kandidovala za nezávislé. Chtěla jsem podpořit malé obce, aby získaly více peněz. Když jsem o kandidatuře přemýšlela, nejde to jinak než přes politickou stranu. Já ale v žádné nejsem, jsem nestraník. Už jsem i několikrát zvažovala, že bych se do nějaké strany přidala a kandidovala za ně v krajských volbách, ale bohužel jsem nebyla úplně přesvědčená o jejich programu a tak jsem to neudělala. To mi za to nestálo.“*

Další respondentka se chystá kandidovat v budoucích krajských volbách. Hlavním důvodem její kandidatury je opět snaha pomoc obci a regionu, ve kterém tato starostka žije.

Respondentka 2: *„Zatím nemám zkušenost s vyššími patry politiky, ale příští rok přemýšlíme o tom, že zkusíme kandidovat do krajského zastupitelstva. Napadlo mě to už dřív, ale bylo moc práce na komunální úrovni u nás v obci. Ještě když nás tak zatěžuje byrokracie, nekonečné papírování. Důvodem, proč jsme se rozhodli kandidovat, je chování Olomouckého kraje. Ten se chová k severní straně „macešsky. Severní strana je nezajímá. Jesenicko a Šumpersko pro ně není záživné a atraktivní. Když se podíváte na rozvoj obcí a měst, tak to u Mohelnice končí. Proto jsme se rozhodli, že starostové z této severní strany sestavíme kandidátku a příští rok to zkusíme. Chceme pomoc našemu regionu. Proto bych se vstupu do velké politiky nebránila.“*

Jedna z respondentek sice nemá vlastní ambice, které by ji vedly ke kariérnímu postupu, ale nejspíše by přemýšlela o možné spolupráci s vybranou politickou stranou v krajských volbách. Popud k možné spolupráci by musel vzejít od této politické strany, tedy musela by respondentku 4 oslovit.

Respondentka 4: *„Ani ne, vlastní ambice mě do vyšší politiky zatím neženou. Možná bych přemýšlela o kandidatuře, kdyby mě oslovili například nezávislí. Ale že bych o tom sama doma po večerech přemýšlela, to ne. Z vlastní iniciativy, bych se do toho nepustila, kdyby byl ten vnější impuls od někoho, tak bych svou kandidaturu asi zvážila. Ale jinak ne.“*

¹⁴ Respondentka 1 kandidovala do krajského zastupitelstva v roce 2008. Na kandidátní listině byla umístěna na 24. místě (volby.cz).

Zbylé dvě respondentky o postupu do vyšších pater politiky nikdy nepřemýšlely, dle jejich slov, je to ani nenapadlo. U respondentky 3 i u respondentky 5 je to spíše naopak, čím více poznává zákoutí vysoké politiky, tím více se od ní distancují.

Respondentka 5: *„Nikdy jsem neměla ambice jít někam jinam, někam výš. Vlastně jsem o tom ani nepřemýšlela, což svědčí o tom, že mi to vážně nic neříká. Vůbec mě to neláká, stačí, když to vidím v televizi. Stačí mi zůstat tady, pěkně při zemi. Ani v případě, kdyby mě chtěla nějaká politická strana oslovit ke spolupráci, odmítla bych.“*

Respondentka 3: *„Ne, ani náhodou (smích). Už jsem rezignovala i na zprávy a dění ve vysoké politice, to ve zpravodajství nesleduji. Neměla jsem ambice jít ani do té komunální politiky, jak už jsem říkala a za těch devět let jsem nezískala žádné nové ambice jít do vyšší politiky. Nejspíš neexistuje žádný důvod, kvůli kterému bych zvažovala kandidaturu například do krajského zastupitelstva. Ve vyšší politice jste už jenom součást stáda, jako jedinec nemáte šanci uspět nebo si něco prosadit. Jdete ve stádu strany. Nemyslím si, že existuje nějaká strana, která by ve svém programu měla všechno, s čím bych souhlasila, že bych do ní s úplně čistým svědomím vstoupila. Každý by měl žít tak, aby se za sebe nemusel stydět a to by podle mého názoru mohlo říct jen málo z těch nejvyšších politiků, kteří působí v parlamentu nebo ve vládě. Když do politiky vstoupí slušný člověk, tak ho to buď úplně zničí, anebo se stane někým, něčím, čím se stát nikdy nechtěl. Proto mě to nikdy mě tohle nenapadlo.“*

4.5. Ženy v politice

V poslední podkapitole této části byly respondentky dotazovány na problém podprezentovanosti žen v české politice. Autorka zjišťovala, jestli dotazované ženy přemýšlely nad možnými důvody, proč tomu tak je, proč je žen v politice málo. Poté, co zformulovaly vlastní důvody, proč tomu tak je, jim autorka představila koncept používaný Petrou Rakušanovou a Lenkou Václavíkovou, který uvádí tři typy bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky. Tyto tři typy bariér jsou blíže popsány v předchozí kapitole. Jde o rozdělení na bariéry individuální, institucionální a společenské. Z této nabídky měly ženy vybrat ten typ, který je podle jejich názoru či vlastní zkušenosti, pro ženy největší překážkou při vstup do politiky a pro další kariérní růst v této sféře. Tato podkapitola také zjišťovala, zda by vyšší počet žen v české politice přinesl něco nového. Jestli by více žen v rozhodovacích pozicích zkvalitnilo český politický systém.

Všechny respondentky se přiznaly, že o tomto společenském problému nikdy hlouběji nepřemýšlely. Ale i přesto dokázaly najít důvody, které tento stav

podprezentovanosti žen v ČR způsobují. Většina starostek se shodla, že hlavním důvodem nedostatku žen v politice je založení rodiny a její následná starost a péče o ni.

Respondentka 3: *„Já jsem o tom nikdy nepřemýšlela, ale myslím si, že je to tím, že ženy mají více starostí o rodinu. Pokud chce jít žena do vysoké politiky, musí tomu obětovat spoustu věcí. Nejen veškerý svůj čas, ale hlavně rodinu. Bud' rodinu na úkor své politické kariéry zanedbávat, nebo ji nemít. Já jsem první dva tři roky, kdy jsem byla ve funkci, pořádně nevěděla, že nějaké děti mám. Chodila jsem spát dřív než ony. Dnes už jsou velké a ví, proč jsem to všechno dělala. Chápu to a jsem ráda, že i přes výkon této funkce jsem si se svými dětmi dokázala vybudovat hezký vztah.“*

Respondentka 4: *„Asi je to hlavně z těch rodinných důvodů. Ženy ještě pořád dávají přednost rodině před vlastní hvězdnou kariérou. Žena pokud něco dělá, tak to většinou na 100%, všemu se věnuje naplno. Vysoké politice musíte mnoho obětovat, myslím si, že nejde skloubit absolutní péči a starost o rodinu s výkonem funkce ministryně. To podle mě ženy hodně odrazuje od vstupu do politiky.“*

Respondentka 1: *„Žen v politice není tolik, protože pokud chcete založit rodinu a mít rodinu, tak je to obrovský závazek, od kterého nemůžete odejít. Pokud tedy žena chce rodinu, tak to nejde dohromady s politikou. Politika tě pohltí, je to časově náročné. To si mohou dovolit jen chlapi.“*

Zbylé dvě respondentky upozorňují na vyšší ambice, cílevědomost mužů a také na fakt, že muži mezi sebe ženy pustit nechtějí.

Respondentka 2: *„Nepřemýšlela, ale asi je to proto, že je tam muži nechtějí. Ale ženy jsou více těmi matkami, starají se o rodinu, ale myslím si, že ambice ženám nechybí. Spíše to vidím v problému i té společenské bariéry, že je tam nechtějí chlapi.“*

Respondentka 5: *„Nikdy jsem nad tímto problémem nepřemýšlela. Určitě jsem si všimla, že je ve vládě, v parlamentu mnohem méně žen než mužů, ale nad důvody, proč tomu tak je, to nevím. Asi je to tím, že muži si jdou více za svým cílem. Jsou ambicióznější, nebrzdí je rodina a děti, více se snad i tlačí do vysoké politiky.“*

Co se týče typů bariér dle konceptu Petry Rakušanové, nejtěžší překážkou pro postup do vyšších pater politiky je pro ženu institucionální bariéra. Všechny respondentky se shodují na tom, že zanedbatelnou roli má v dnešní moderní společnosti společenská bariéra.

Respondentka 2: *„Asi je největší bariéra ta institucionální. Na komunální úrovni se nevolí příliš stranicky. Strana má více peněz na kampaň, zviditelní Vás, je to jednodušší. Společnost vnímá ženy v politice pozitivně, protože ženy do politiky patří.“*

Respondentka 4: *„Myslím si, že v tomhle je to opravdu to stranictví. Pokud není člověk ve straně, tak nemá šanci se ve vyšších patrech české politiky prosadit. V tom bych viděla ten největší problém.“*

Respondentka 5 si naopak myslí, že nejtěžší je bariéra individuální. Když žena sama necítí žádnou ambici bojovat o vyšší pozici, málo co může tento její postoj změnit.

Respondentka 5: *„Podle mě jsou nejhorší individuální bariéry, to že žena sama nechce, bojí se o ztrátu rodiny. Myslím si, že ty společenské bariéry dnes už skoro nehrají roli. Společnosti je smířená s tím, že ženy jsou schopné.“*

Poslední část rozhovoru se zaměřila na otázku, k čemu by vlastně více žen v politice bylo dobrých? Jestli je to vůbec žádoucí jev v naší společnosti. Zda ženy přinesou něco nového, snad i lepšího do české politiky. Většina oslovených žen si myslí, že ženy by určitě přinesly něco nového do české politiky. Často argumentují pozitivními vlastnostmi, které jsou připisovány právě ženám jako například komunikativnost, obětavost, slušnost, vstřícnost.

Respondentka 1: *„Určitě jsem pro ženy v politice. Ale ne, abychom jim to nařizovaly, ženy se musí samy rozhodnout, protože ne každá žena se do politiky hodí. Striktní nařizování je k ničemu. Ty lidi to musejí chtít dělat. Ale myslím si, že dnes už dorůstá ta generace, Vaše generace, která to změní. Společnost se mění, dívá se na to jinak. Vy si uvědomujete úplně jiné věci než my. Teď už dorůstá ta generace, která to změní a možná to bude i půl na půl. Myslím si, že teď to bude už jen lepší a lepší.“*

Respondentka 2: *„Určitě by více žen, bylo ku prospěchu. Zkvalitnilo by to náš systém ve všem. Ženy nejsou tak ješitné jako chlapi. Neřeší věci jen rozumově, ale i citem (citovou stránkou). Ženy berou věci jinak než muži, vším se hlouběji zabývají, ne jako muži, kteří danou věc hned hodí za hlavu. Nemyslím si, že by ženy v politice rozhodovaly hůře než muži. Myslím si, že tam ženy patří. Jsem určitě zastánkyně kvót, ale kvóty ve smyslu řetězu (zipu). U nás v zastupitelstvu je jen jeden muž, u nás je to v pořádku, snad bych i řekla, že u nás v obci se jedná o diskriminaci mužů. Z pěti zastupitelů jsme čtyři ženy a jen jeden muž. U nás bylo vždy hodně žen v zastupitelstvu.“*

Respondentka 3: *„Já nevím. Myslím si, že jsou zlí a dobří lidi. Pokud je člověk férový a čestný, rovný, tak je jedno, jestli je to chlap nebo ženská. Ale myslím si, že ženy jsou slušnější, tolerantnější. Ženy vnášejí do politiky větší komunikativnost. Muži hned řeší, místo toho, aby se nad tím předem zamysleli, žena nejdřív polkne, myslí a pak mluví a koná. Myslím si, že ženy v nejvyšších úrovních politiky už musí být napůl chlapem, aby to všechno zvládaly. Situace žen v politice určitě lepší, minulé volební období byly*

kolem, v okolních obcích samé starostky. Myslím, že se to začalo lámat kolem toho roku 2006, kdy jsem začala i já. U nás v zastupitelstvu jsme teď jen dvě ženy, více jich nechtělo kandidovat. Ale minulé volby, tedy v roce 2010, to jsem dostala nápad vytvořit celou kandidátní listinu jen ze samých žen a uspěly jsme. Vyhrály jsme čtyři ku třem. Takže se situace ve společnosti určitě lepší, jde to správným směrem, předsudky mizí, ale bohužel pomalu. Ale je to o tom, že ženy musejí samy chtít.“

Dle jedné z respondentek, by více žen v rozhodovacích orgánech nemělo vliv na zkvalitnění demokracie či politiky v ČR. Zastává názor, že v politice, z hlediska zkvalitnění politiky, záleží na jednotlivém člověku, na jeho chování a jednání, ne na tom, jestli je to muž či žena.

Respondentka 5: *„Myslím si, že není správně, že je ve veřejné sféře, v politice takto málo žen. Ale je otázka, jestli se to dá vůbec nějak změnit. Snad se najdou ženy, které budou více ambiciózní než já a budou chtít jít dál. Ale nemyslím si, že více žen by zkvalitnilo politiku v České republice. Špatnou politiku může dělat jak muž, tak žena. Vidím problém v nedostatku žen v politice i v tom, že ženy se více angažují v neziskových organizacích, kde hned vidí výsledky své práce, to jak druhým pomáhají. Tradičním údělem žen je pomáhat a starat se o druhé. A právě prostřednictvím neziskových organizací to jde většinou rychleji a efektněji než kdyby se o pomoc druhým pokoušely ženy ve vládě prosazením nějakého zákona. Proto se možná více angažují tam a na politiku už jim nezbyvá čas, ani chuť.“*

Ženy dle vlastních zkušeností, označily individuální a institucionální bariéry jako nejzásadnější faktory, které znesnadňují ženám vstup do politiky i následující postup do vyšších pater politiky. Individuální bariéra, především starost žen o domácnost a péči o děti, je hlavním důvodem, proč ženy váhají všeobecně se vstupu do politiky. Opět zde hraje svou roli tolerantní manžel a podpora celé rodiny. Problém institucionální bariéry, především členství v nějaké politické straně, byl v rozhovorech diskutován jako zásadní pro úspěch ve vyšších patrech politiky. Většina oslovených respondentek si myslí, že ženy, která není členkou politické strany, nemá šanci se do vyšší politiky probojovat. Jedna z respondentek v rozhovoru uvedla, že by případnou kandidaturu v krajských volbách zvažovala, pokud by ji nějaký politická strana oslovila. Hned také upozorňuje na fakt, že prozatím neexistuje politická strana, s jejímž programem by souhlasila natolik, aby do ní vstoupila.

Shodně se respondentky vyslovily k působení žen v politice. Přítomnost žen v politice vnímají jako velmi pozitivní. Více žen v rozhodovacích orgánech by legitimizovalo politický systém v ČR.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala politickou reprezentací a participací žen v politice v ČR. Zaměřila se na téma nerovnoměrného zastoupení žen v jednotlivých úrovních politiky. Autorka práce se snažila nalézt důvody, proč nejvíce žen vstupuje do politiky na nejnižší úrovni politika, tedy do komunální politiky. A proč komunální političky na této úrovni politiky dále dlouhodobě působí, i když mají dostatek zkušeností z výkonu funkce starostky, které by mohly využít ke kariéernímu postupu do vyšších pater politiky.

Druhá kapitola se zabývala právě nerovnoměrným zastoupením žen v politice v ČR. Nerovnoměrnost zastoupení žen v různých úrovních politiky byla názorně dokázána. Ve vládě ČR nyní zasedají pouze dvě ženy. V dolní komoře parlamentu ČR dnes ženy tvoří 19,5 % všech poslanců. V Senátu jsou ženy zastoupeny 18,5 %. Na krajské úrovni politiky jsou ženy zastoupeny 19,85 %. Největší podíl mandátů obsadily ženy v komunální úrovni, po komunálních volbách z roku 2014, jsou ženy v obecních zastupitelstvech v ČR zastoupeny 27,05 % mandátů. Aktuální zastoupení žen ve zkoumaných úrovních politiky, dokazuje přítomnost a platnost oné nepřímé úměry, o které se autorka zmiňuje v úvodu.

V rámci řešené problematiky bylo uskutečněno pět rozhovorů s vybranými starostkami, které dlouhodobě působí v komunální politice v okrese Šumperk. Na základě získaných dat z rozhovorů je možné odpovědět na v úvodu předložený cíl práce. Hlavním cílem této bakalářské práce bylo identifikovat zásadní důvody, kvůli kterým komunální političky dlouhodobě působí na lokální úrovni a nepostupují do vyšších pater politiky. Rozhovory odkryly mnoho důvodů, které tento stav vysvětlují. Kromě výpovědí respondentek předkládá možné vysvětlení i třetí kapitola této práce, která se mj. zabývá i oslabováním tradičních bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky, na komunální úrovni. Jako hlavní důvod, proč ženy zůstávají na komunální úrovni politiky, je totožný s důvodem, který ženy vede k tomu, aby svou politickou kariéru započaly na této nejnižší úrovni politiky. Lokální úroveň politiky dává ženám političkám možnost skloubení rodinného života s politickou funkcí. Právě působení na lokální úrovni umožňuje ženám nejlépe slučitelnost roli matky a manželky s výkonem funkce političky. Rodina byla velmi často samotnými respondentkami označována jako největší překážka při zastávání funkce starostky. Podpora nebo alespoň tolerance rodiny je považována za zásadní při rozhodování žen o vstupu do politiky. Role rodiny je ale zásadní

i při následujícím výkonu politické funkce. Místní úroveň politiky ženám-političkám umožňuje, aby zůstaly co nejbliže domovu. Práci starostky nebo zastupitelky v obecním zastupitelstvu ve většině případů vykonávají jen v místě svého bydliště. Tyto funkce jsou tak minimálně náročné na cestování a tedy i odloučení od rodiny, takže se žena může věnovat i své roli pečovatelky o rodinu a domácnost, která jí je přidělena v duchu patriarchálního modelu rodiny, který ve většině českých domácnostech stále přetrvává. Tato teoretická tvrzení se shodují se zjištěnými skutečnostmi z rozhovorů. Všechny respondentky souhlasí s tím, že komunální úroveň politiky je k ženám nejpřátelštější.

Dalším důvodem, proč ženy začínají politickou kariéru na lokální úrovni, je to, že působení na této úrovni politiky koresponduje s představou žen o politice, o účelu politiky jako takovém. Ženy vnímají politiku a moc, kterou v politice disponují, jako prostředek k dosažení určitého cíle. Je to prostředek jak pomoci své obci a svým spoluobčanům, opět se zde objevuje pojetí politiky jako veřejné služby, které je představeno ve třetí kapitole. Ženy své působení v politice vidí jako poslání či misi, jejímž hlavním cílem je pomoc obci, aby prosperovala a také pomoc spoluobčanům s jejich každodenními problémy. Ženy od politiky očekávají konkrétní činy, smysluplné a efektivní jednání, které bude v nejlepším duchu korespondovat s potřebami společnosti. Tuto představu o politice je možné nejlépe naplnit právě na komunální úrovni. Ženy nechtějí postupovat do vyšších pater politiky, protože nenaplňují onu představu žen o politice. Vysoká politika je ženami obecně vnímána velmi negativně. I oslovené respondentky ji takto vnímají. Vyšší patra politiky jsou pro ně charakteristická korupcí, bojem o moc a vliv. Dle respondentek jsou poslanci, senátoři i ministři odtrženi od reality běžného dne, jsou odcizeni od problémů svých spoluobčanů. Jak už bylo řečeno, ženy za sebou chtějí vidět výsledky své práce, proto raději setrvávají na komunální úrovni, kde političkám vyhovuje konkrétnost této politiky, kdy se rozhodnutí obecního zastupitelstva rychle projevuje v každodenním životě občanů.

Jako další zásadní důvod můžeme spatřovat v působení institucionálních bariér v českém politickém systému. Hlavním důvodem nedostatečného zastoupení žen ve vyšších patrech politiky je dle Rakušánové a Václavíkové-Helšusové nastavení mechanismu sestavování kandidátních listin. Sestavování kandidátních listin plně ovládají politické strany. Autorky Rakušánová a Václavíková-Helšusová uvádí, že jen členství ve straně a dobré vztahy s vedením strany dávají ženám-političkám reálnou šanci obsadit dobré místo na kandidátní listině. Některé oslovené respondentky vnímají požadavek členství ve straně jako zásadní problém, proč ženy neparticipují ve vyšší

politice. To je další důvod, proč zůstávají na lokální úrovni, kde na členství ve straně tolik nezáleží a bezpartijní politici jsou v komunální politice ještě úspěšnější. Jedna z respondentek zmínila možnost své kandidatury do krajských voleb, pokud by ji nějaká politická strana oslovila, ale obratem upozorňuje na fakt, že žádná z politických stran, která dnes aktivně působí na politické scéně ČR, nenabízí program, o němž by byla přesvědčena na tolik, že by zvažovala své členství v této straně. Není ochotna ustoupit ze svých politických ideálů, kterým věří, ani za předpokladu, že by to mohlo pomoci jejímu kariéernímu růstu a participaci ve vyšších patrech politiky.

Naopak nejmenší vliv na podíl žen v politice mají podle respondentek společenské bariéry, ty nehrají v české společnosti téměř žádnou roli. Toto tvrzení potvrzují i výzkumy veřejného mínění, které ukazují dlouhodobý stoupající trend podpory společnosti k účasti žen v politice. Bohužel je tato podpora zatím jen v pasivní rovině.

Odkrytím hlavních důvodů, díky kterým ženy-političky zůstávají působit na lokální úrovni, byla potvrzena hypotéza, která byla autorkou formulována v úvodu práce, tedy:

Politické zastoupení žen na české politické scéně je nízké. V jednotlivých úrovních politiky v České republice je zastoupení žen nerovnoměrné. V České republice nacházíme nepřímou úměrnost ve vztahu k této problematice, v čím nižších patrech politiky se pohybujeme, tím větší zastoupení žen zde najdeme. Postupem do vyšších pater politiky počet žen v zastupitelských orgánech klesá, přičemž nejméně ženy participují na národní úrovni politiky. Hlavním důvodem této nerovnoměrnosti je působení především individuálních a institucionálních bariér na komunální političky.

K potvrzení hypotézy přispěla především podkapitola, která se zabývala oslabováním intenzity klasických bariér v komunální politice. Teoretická tvrzení, která byla v této podkapitole představena, byla poté potvrzena respondentkami v uskutečněných rozhovorech. Hlavní přínos práce spatřuje autorka v potvrzení faktu, že komunální úroveň politiky je samotnými ženami vnímána jako nejpřátelštější k jejich působení v ní. Nejen, že komunální politika ženám-političkám umožňuje nejlépe skloubit rodinné a pracovní povinnosti, ale také jim dává to, co od politiky očekávají a požadují, naplňuje jejich vidinu politiky jako prostředek pomoci druhým lidem a obci.

Dostupná česká literatura, která se pojí k danému tématu, se nakonec ukázala jako dostačující k sepsání této práce. Největší nevýhodou použité české literatury je to, že se zkoumanou tematikou nezabývá podrobně. Z tohoto důvodu byly použité české zdroje kombinovány se zahraničními, aby napomohly komplexnějšímu vnímání celé

zkoumané problematiky. Zahraniční autoři se totiž celým problémem podrepresentovanosti žen v politice zabývají mnohem déle než čeští autoři. Ti se tomuto tématu podrobněji věnují až po roce 1989. I přesto, že se čeští autoři tímto problémem nezabývají dlouho, chtěla by autorka této práce upozornit na velmi kvalitní zdroj v podobě práce autorek Petry Rakušanové a Lenky Václavíkové-Helšusové s názvem *Ženy v mužské politice*. Tato práce představuje koncept bariér Pippy Norris aplikovaný na prostředí ČR. Další práce Petra Rakušanové se potom podrobněji zabývají působením institucionálních bariér na účast žen v politice.

Práce se opírá o teoretický koncept deskriptivní reprezentace. Jejímž ideálem je stav, kdy složení rozhodovacích orgánů bude, co nejrealističtěji odrážet složení společnosti. Impuls k další práci je možné hledat ve vztahu mezi deskriptivní a substantivní reprezentací, která je také představena v první kapitole. Mohlo by být zajímavé sledovat, jestli se se zvyšující deskriptivní reprezentací mění i substantivní reprezentace. Tedy jak složení rozhodovacích orgánů ovlivňuje jejich projednávanou politickou agendu. V souvislosti s ženskou participací by se výzkum mohl zabývat tím, jestli s rostoucím počtem žen v rozhodovacích orgánech roste i projednávání ženských témat. Právě problematika zkoumání substantivní reprezentace je v české akademické sféře nereflektovaná.

Seznam literatury a pramenů:

Analýza nízkého počtu žen v politických rozhodovacích funkcích. Zpráva o řešení projektu výzkumu a vývoje pro potřeby státu. 2004. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/12446/Nizky-pocet-zen-v-politice.pdf>

(20. 4. 2015)

Balík, Stanislav. 2003. „Vývoj obecního volebního práva od roku 1848 do současnosti.“ Pp. 12–25 in Stanislav Balík (ed.). *Komunální volby v České republice v roce 2002*. Brno: Masarykova Univerzita.

Bitušíková, Alexandra. 2005. „(In)Visible Women in Political Life in Slovakia.“ *Sociologický časopis* 41 (6): 1005–1021. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/c2b66c8b8b62be260891c2fcde2f39c768e65095_190_604bitusikova14.pdf > (20. 4. 2015)

Česká ženská lobby. 2009. *Česká ženská lobby: Prosazování genderové rovnosti*. Praha: Česká ženský lobby. Dostupné z: <http://www.czlobby.cz/content/files/zlom%20cze.pdf> > (20. 3. 2015)

Český statistický úřad. 2014. „Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2014.“ (Online, Pdf). Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556283/1300721403.pdf/cbf58cfc-65ed-4d7b-ab41-f13024e09fcf?version=1.0> > (20. 4. 2015)

Český statistický úřad. 2014. „Počet obyvatel v Olomouckém kraji a jeho okresech v 1. až 4. čtvrtletí 2014.“ (Online, Pdf). Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20548257/33009714q4d1.pdf/a9abbda2-429a-405f-a399-52589faa3093?version=1.0> > (20. 4. 2015)

Český statistický úřad. 2013. „Charakteristika okresu Šumperk.“ (Online, Pdf). Praha: Český statistický úřad. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/11276/17843188/okres_Sumperk.pdf/5bcf66b0-f0e9-4e9e-bde0-c04bb737f6fe?version=1.1 > (21. 4. 2015)

Český svaz žen. 2007. *Rovnost mužů a žen ve všech rovinách života. Celosvazová diskuse rok 2007*. Praha: Český svaz žen. Dostupné z: http://www.csz.cz/download.php?akce=detail&id_detail=101&sekce=4 > (20. 4. 2015)

Dahlerup, Drude. 1988. „From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics.“ *Scandinavian Political Studies* 11 (4): 275–298. Dostupné z: <https://tidsskrift.dk/index.php/scandinavian_political_studies/article/view/13010/24817> (20. 3. 2015)

Decarli Valdřová, Jana, Lucie Jarkovská, Kateřina Machovcová, Hana Maříková, Marek Šálek, Iva Šmídová, Andrea Baršová, Věra Sokolová, Markéta Huňková, Klára Skřivánková, Jolana Navrátilová, Kateřina Lišková, Iva Doležalová, Hana Havelková, Linda Sokačová, Dita Dražilová. 2004. *Abc feminismu*. Brno: NESEHNUTÍ.

Disman, Miroslav. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum.

DOVI, Suzanne. 2008. „Political Representation.“ In Edward N. Zalta (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2008 Edition)*. Dostupný z: <<http://plato.stanford.edu/archives/win2008/entries/political-representation/>> (20. 3. 2015)

Evropská komise. 2014. „Rovnost žen a mužů.“ (Online). Brusel: Evropská komise. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_cs.htm> (20. 12. 2014)

Fórum 50 % (nedatováno). *Ženy v českých vládách 1992–2015*. Praha: Fórum 50%. Dostupné z: <<http://padesatprocent.ecn.cz/cz/zeny-v-politice/vlada-cr/zeny-ve-vladach>> (20. 4. 2015)

Gelnarová, Jitka. 2010. „Reprezentace žen v politice z pohledu politické teorie aneb ‚Co všechno znamená, když se řekne, že ženy jsou v politice podreprezentovány?‘“ *Acta Politologica* 2 (2): 120–135. Dostupné z: <<http://acpo.vedeckecasopisy.cz/publicFiles/00073.pdf>> (12. 2. 2015)

Hašková, Hana, Alena, Křížková, Marcela, Linková (eds.). 2006. *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Havelková, Hana. 2006 „Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989.“ Pp. 25–42 in Hana Hašková, Alena Křížková, Marcela Linková (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Hellová, Dana, Radomír Sztwiertnia. 2012. „Zastoupení žen v lokální politice.“ Pp. 65–75 in Radomír Sztwiertnia, Michal Kuděla a kol. (eds.). *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*. Opava: Slezská univerzita.

Hloušek, Vít, Lubomír Kopeček. 2007. *Demokracie: teorie, modely, osobnosti, podmínky, nepřátelé a perspektivy demokracie*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy Univerzity.

Childs, Sarah, Joni, Lovenduski. 2013. „Political Representation“ Pp. 489–513 in Waylen, Georgina, Celis, Karen, Kantola, Johanna, Weldon, S., Laurel (eds.). *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford: Oxford University Press. Dostupný z: <<http://books.google.cz>> (20. 4. 2015)

Inter-Parliamentary Union. 2015. *Women in National Parliaments. World Classification*. (Online). Dostupné z: <<http://www.ipu.org/wmn-e/arc/classif010115.htm>> (20. 4. 2015).

Inter-Parliamentary Union. (nedatováno). *Brief History*. (Online). Dostupné z: <<http://www.ipu.org/english/history.htm>> (20. 4. 2015)

Iwanaga, Kazuki. 2008. „Introduction. Women and Politics in Asia: A Comparative Perspective.“ Pp. 1–23 in Kazuki Iwanaga (ed.). *Women's Political Participation and Representation in Asia: Obstacles and Challenges*. Copenhagen: NIAS Press. Dostupné z: <<http://books.google.cz>> (20. 4. 2015)

Jachanová Doleželová, Alexandra, Jitka Gelnarová, Jana Smiggels Kavková, Eva Hejzlarová. 2009. „Postoje veřejnosti se mění, reálné situace nikoliv: aktivity na podporu vyššího zastoupení žen v politice.“ Pp. 54–72 in Linda Sokačová (ed.). *Gender a demokracie 1989–2009*. Praha: Gender Studies

Jonášová, Kateřina. 2007. „Žena se železnou maskou aneb o hermafroditismu v politice.“ Pp. 4 in Kateřina Jonášová, Pavla Jonssonová, Miluš Kotišová (eds.). *Viditelná žena: výběr z textů projektu Prezidentka.cz na téma ženy a politika= The visible woman: the best from Prezidentka.cz project's articles on women and politics*. Praha: Prezidentka.cz

Jonssonová, Pavla. 2007. „Ženy a komunální volby: touha pomoci?“ Pp. 34 in Kateřina Jonášová, Pavla Jonssonová, Miluš Kotišová (eds.). *Viditelná žena: výběr z textů projektu*

Prezidentka.cz na téma ženy a politika= *The visible woman: the best from Prezidentka.cz project's articles on women and politics*. Praha: Prezidentka.cz

Kučera, Rudolf. 2012. *Politologická historie demokracie*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta Univerzity J. E. Purkyně.

Kunovich, Sheri. 2003. „The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position.“ *Comparative Politics* 35 (3): 273–291. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (20. 3. 2015).

Kunštát, Daniel. 2006. *Postavení žen v politice očima české veřejnosti. Závěrečná zpráva z výzkumu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Lipovetsky, Gilles. 2000. *Třetí žena. Neměnnost a proměny ženství*. Praha: PROSTOR.

Lombardo, Emanuela, Petra Meier. 2014. *The Symbolic Representation of Gender: A Discursive Approach*. Farnham: Ashgate Publishing Limited. Dostupné z: <<http://books.google.cz/>> (20. 4. 2015)

Lovenduski, Joni. 2005. *Feminizing Politics*. Cambridge: Polity Press. Dostupné z: <<http://books.google.cz>> (22. 3. 2015)

Mansbridge, Jane. 1999. „Should Blacks Represent Blacks and Women Represent Women? A Contingent ‚Yes‘.“ *The Journal of Politics* 61 (3): 628–657. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>>

Mansfeldová, Zdenka, Petra Rakušanová Guasti. 2009. „Úvod.“ Pp. 11–21 in Zdenka Mansfeldová, Lukáš Linek (eds.). *Český parlament ve druhé dekádě demokratického vývoje*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Maříková, Hana. 1997. „Ženy ve vrcholových politických funkcích.“ *Sociologický časopis* 33 (4): 435–443. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1037ea8ed6b1034658ee54d04a187c5f5a4d6480_251_435MARIK.pdf> (20. 3. 2015)

Maříková, Hana. 1999. *Muž v rodině: demokratizace sféry soukromé*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Dostupné z: <http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/143_99-6wptext.pdf> (15. 4. 2015)

Musilová, Dana. 2007. *Z ženského pohledu. Poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918–1939*. České Budějovice: Bohumír Němec – VEDUTA.

Norris, Pippa. 2004. *Electoral Engineering. Voting Rules and Political Behavior*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pitkin, F., Hanna. 1967. *The Concept of Representation*. Berkley: University of California Press.

Průcha, Jan. 2014. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Putnová, Anna, Martina Rašticová, Jiří Dvořák, Danuše Spáčilová. 2003. *Bariéry pro vstup do podnikání a sebeprosazování žen v ČR a srovnání s EU*. Brno: Zdeněk Novotný.

Rakušanová, Petra. 2003. „Ženy v politice a postoje veřejnosti.“ *Naše společnost* 1 (1–2): 25–28. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3909/f11/100011s_Zeny%20v%20politice.pdf> (20. 4. 2015)

Rakušanová, Petra. 2005. „Mechanismy inkluze a exkluze žen v politice v České republice.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 6 (2): 25–30. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/f16ca3c1d0f3484caa8282653c5019265ff1aab4_mechanismy-inkluze-a-exkluze-v-politice-v-cr.pdf> (20. 3. 2015)

Rakušanová, Petra, Lenka Václavíková-Helšusová. 2006. „Ženy v mužské politice.“ Pp. 43–60 in Hana Hašková, Alena Křížková, Marcela Linková (eds.). *Mnohohlasem. Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Rakušanová, Petra, Lenka Václavíková-Helšusová. 2008. „Odcházení: Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum* 9 (1): 16–25. Dostupné z: <http://www.genderonline.cz/uploads/c1ca526067c6b664a2a9f759cba7563be29f0b39_odchazeni-politivky-odchazejici-z-politicke-sceny.pdf> (20. 3. 2015)

Ryšavý, Dan. 2006. „Komunální je komunální a velká je velká! K hypotéze politizace lokálních politických elit.“ *Sociologický časopis* 42 (5): 953–970. Dostupné z: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1818d701d5759ba7252b215f4b6a4a6a256285c9_611_07Rysavy20.pdf> (20. 3. 2015)

Ryšavý, Dan. 2011. „Jsou zastupitelstva zrcadlem voličů? Pp. 41–59 in Dan Ryšavý, Pavel Šaradín (eds.). *Zastupitelé českých měst a obcí v evropské perspektivě*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Schwindt-Bayer, A., Leslie. 2010. *Political Power and Women's Representation in Latin America*. New York: Oxford University Press. Dostupné z: <<http://books.google.cz>> (22. 3. 2015)

Smiggels Kavková, Jana. 2014. *TZ: V komunálních volbách kandiduje historicky nejvíce žen. Senátní volby zůstávají pánskou ligou*. Tisková zpráva. Praha: Fórum 50 %, o. p. s. Dostupné z: <<http://padesatprocent.cz/cz/zpravodajstvi/tz-v-komunalnich-volbach-kandiduje-historicky-nejvice-zen-senatni-volby-zustavaji-panskou-ligou>> (20. 3. 2015)

Sociálně demokratické ženy. 2008. „Programové prohlášení SDŽ.“ (Online). Dostupné z: <<http://sdz.socdem.cz/s21/a58.html>> (20. 3. 2015)

Sztwiertnia, Radomír, Michal Kuděla a kol. 2012. *Lokální politika v Moravskoslezském kraji*. Opava: Slezská univerzita.

Šmausová, Gerlinda. 2011. „Emancipace, socialismus a feminismus.“ Pp. 195–206 in Libora Oates-Indruchová (ed.). *Tvrdošijnost myšlenky. Od feministické kriminologie k teorii genderu*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Šprincová, Veronika. 2012. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. Praha: Fórum 50 %.

Šuráňová, Veronika. 2013. „Interpretativní fenomenologická analýza (IPA)“ Pp. 105–116 in Lenka Gulová, Radim Šíp (eds.). *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s.

Tokárová, Anna. 2011. *Mýty a stereotypy o ženách a mužoch vo svetle politiky rodovej rovnosti a feministickej kritiky*. Prešov: Potenciál, občianske združenie. Dostupné z: <<https://docs.google.com/a/deathlon.com/file/d/0Byd1xYZ3h6TrZTVyRXl6WjNTMS0xQXJ0V2U4YU5EQQ/edit?pli=1>> (25. 4. 2015)

Tolley, Erin. 2011. „Do Women ‚Do Better‘ in Municipal Politics? Electoral Representation across Three Levels of Government.“ *Canadian Journal of Political Science* 44 (3): 573–594. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (20. 3. 2015)

Vláda České republiky. 2009. *Projev Ministra Michaela Kocába pronesený na jednání Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví Evropského parlamentu*. (Online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenec-vlady-pro-lidska-prava/projevy/projev-ministra-michaela-kocaba-proneseny-na-jednani-vyboru-pro-prava-zen-a-rovnost-pohlavi-evropskeho-parlamentu--54494/>> (20. 3. 2015)

Vodáková, Alena, Olga Vodáková. 2003. „O prostoru veřejném.“ Pp. 127–141 in Alena Vodáková, Olga Vodáková (eds.). *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Walters, Marianne, Betty Carter, Peggy Papp, Olga Silverstein. 1988. *The Invisible Web: Gender Patterns in Family Relationships*. New York: Guilford Press. Dostupné z: <<http://books.google.cz>> (20. 4. 2015)

Seznam použitých zkratk, tabulek a grafů

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

IPU – Inter-Parliamentary Union (Meziparlamentní unie)

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

NDR – Německá demokratická republika

SDŽ – Sociálně demokratické ženy

SIW – Socialist International Women (Socialistická internacionála žen)

ÚV – úřednická vláda

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Přehled zastoupení žen v Parlamentu v letech 1919–1939

Tabulka č. 2 – Počet žen ve vládách ČR v letech 1992–2015

Seznam grafů

Graf č. 1 – Zastoupení žen v Poslanecké sněmovně ČR v letech 1996–2013

Graf č. 2 – Zastoupení žen v Senátu ČR v letech 1996–2014

Graf č. 3 – Zastoupení žen v krajských zastupitelstvech v letech 2000–2012

Graf č. 4 – Zastoupení žen v obecních zastupitelstvech v letech 1994–2014

Abstrakt

Hlavním cílem této bakalářské práce je objasnit důvody, proč v české společnosti pozorujeme větší zapojení žen do politického dění na komunální úrovni, zatímco na vyšších úrovních vrcholné politiky se v České republice objevují ženy v klíčových pozicích jen velmi sporadicky. V práci jsou tedy zjišťovány zásadní důvody, kvůli kterým úspěšné komunální političky dlouhodobě působí na této úrovni a neusilují o postup do vyšších pater politiky, i když k tomu mají potřebné politické zkušenosti, které načerpaly právě z participace na lokální úrovni politiky. Práce využívá metodu případové studie, která je aplikována na území okresu Šumperk. Důvody setrvání na komunální úrovni politiky byly zjišťovány prostřednictvím rozhovorů s pěti vybranými starostkami okresu Šumperk.

Celá práce je členěná do čtyř kapitol, které se zabývají výchozím teoretickým konceptem, kterých autorka práce využívá, vývojem účasti žen v politice v průběhu času, konceptem bariér, které znesnadňují ženám vstup do politiky a zpracováním uskutečněných rozhovorů.

Hlavních důvodů setrvání žen v lokální politice je několik. Jako zásadní můžeme označit působení individuálních a institucionálních bariér, jak je uvedeno v závěru práce. Tímto zjištěním byla potvrzena stanovená hypotéza. Tato práce se opírala o teoretický koncept deskriptivní reprezentace. Další výzkum by se mohl zabývat vztahem mezi deskriptivní a substantivní reprezentací, který je v české literatuře opomíjen.

Klíčová slova: ženy a politika, politická participace, deskriptivní reprezentace, komunální úroveň, bariéry

Abstract

The goal of this thesis is to clarify the reasons why there is a greater involvement of women in the local politics in the Czech society, while at the higher levels of politics, the women are only rarely in the key positions. The thesis seeks to find the reasons why a successful municipal female politician chooses to work long time at this level, and does not seek to enter the higher levels of politics, even if she has the necessary political experience gained during the time of her participation in the local politics. The paper is a case study, conducted in the district Šumperk. The reasons why women remain at the local level of politics were researched through interviews with five chosen mayors of the district Šumperk.

The work is divided into four chapters. This first defines the default theoretical concept, which is applied later in the thesis. The second chapter focuses on the development of women's participation in the politics over the years. The third one introduces the concept of barriers which make it difficult for women to enter politics and the last chapter summarizes the conducted interviews with the mayors.

There are several reasons why women decide to remain in the local politics and not proceed any further. The main reasons proved to be individual and institutional barriers, as stated in the conclusion. This finding confirmed the hypothesis. This thesis uses theoretical concept of descriptive representation. Further research could examine the relationship between descriptive and substantive representation, which is neglected in Czech literature.

Key words: women and politics, political participation, descriptive representation, local level of politics, barriers